

Īpašais ziņojums

Gaisa piesārņojums: mūsu veselība joprojām nav pietiekami aizsargāta

(saskaņā ar LESD 287. panta 4. punkta otro daļu)

EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA

REVĪZIJAS DARBA GRUPA

ERP īpašajos ziņojumos tiek atspoguļoti rezultāti, kas iegūti, revidējot ES politikas jomas un programmas vai ar pārvaldību saistītus jautājumus konkrētās budžeta jomās. ERP atlasa un izstrādā šos revīzijas uzdevumus tā, lai tiem būtu pēc iespējas lielāka ietekme, konkrēti, tiek ņemts vērā risks, kādam pakļauta lietderība vai atbilstība, attiecīgo ienākumu vai izdevumu apjoms, paredzamie notikumi, kā arī politiskās un sabiedrības intereses.

Šo lietderības revīziju veica I revīzijas apakšpalāta, kuru vada ERP loceklis *Nikolaos Milionis* un kura revidē dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu. Revīziju vadīja ERP loceklis *Janusz Wojciechowski*, un viņam palīdzēja locekļa biroja vadītāja *Kinga Wisniewska-Danek* un locekļa biroja atašejs *Katarzyna Radecka-Moroz*, atbildīgais vadītājs *Colm Friel*, darbuzdevuma vadītājs *João Coelho*, darbuzdevuma vadītāja vietnieks *Frédéric Soblet*, revidenti *Vivi Niemenmaa*, *Blanka Happach*, *Jan Kubat*, *Joachim Otto*, *Lorenzo Pirelli*, *Radostina Simeonova* un *Anna Zalega*, kā arī asistente *Rachel O'Doherty*. Lingvistisko atbalstu sniedza *Hannah Critoph*, *Marek Riha*, *Mila Todorova* un *Mark Smith*.

No kreisās uz labo: *Jan Kubat*, *Blanka Happach*, *Joachim Otto*, *Kinga Wisniewska-Danek*, *Katarzyna Radecka-Moroz*, *Janusz Wojciechowski*, *Frédéric Soblet*, *Anna Zalega*, *Vivi Niemenmaa*, *Colm Friel*, *João Coelho*, *Lorenzo Pirelli*.

SATURS

	Punkts
Glosārijs un saīsinājumi	
Kopsavilkums	I–V
Ievads	1–13
Kādēļ jautājums par gaisa piesārņojumu ir būtisks?	1
Gaisa piesārņojums visvairāk ietekmē pilsētu iedzīvotājus	2
Kas saīsina cilvēka dzīvi un kā tas notiek?	3–5
Ko dara ES?	6–13
Revīzijas tvērumi un pieeja	14–17
Apsvērumi	18–81
Direktīvā noteiktie standarti nav tik stingri kā pierādījumi par gaisa piesārņojuma ietekmi uz veselību	18–27
Lielākā daļa dalībvalstu nebija efektīvi īstenojušas Gaisa kvalitātes direktīvu, ...	28–47
un noteikumi gaisa kvalitātes mērīšanai pieļauj zināmu elastību, tāpēc verifikācija ir apgrūtināta, ...	30–35
... taču gaisa kvalitātes uzlabošanas plāni nav izstrādāti tā, lai būtu izmantojami kā efektīvs uzraudzības instruments	36–47
Pārbaudot atbilstību, Komisija sastopas ar ierobežojumiem, un ieviešanas process ir lēns	48–54
Dažās ES politikas jomās gaisa piesārņojuma nozīme nav pietiekami ņemta vērā, ...	55–63
... un ES finansējums ir noderīgs, taču ne vienmēr tiek izmantots mērķtiecīgi	64–71
Arvien būtiskāka nozīme ir iedzīvotāju rīcībai, ...	72–81
... taču direktīva skaidri neparedz aizsargāt sabiedrības tiesības uz tiesu pieejamību, ...	74–75

... turklāt informācija par gaisa kvalitāti reizēm ir neskaidra	76–81
Secinājumi un ieteikumi	82–93

I pielikums. Galvenās direktīvas, kurās noteikti emisiju avotu ierobežojumi

II pielikums. Maksimālās koncentrācijas vērtības sešās gaisa kvalitātes zonās

III pielikums. Pienākumu neizpildes procedūras saistībā ar Gaisa kvalitātes direktīvu (2018. gada aprīlis)

Komisijas atbildes

GLOSĀRIJS UN SAĪSINĀJUMI

Amonjaks (NH ₃)	Bezkrāsaina gāze ar kodīgu aromātu
Atbilstības pārbaude	Visaptverošs politikas novērtējums, lai noteiktu, vai konkrētās politikas jomas tiesiskais regulējums ir "atbilstīgs mērķim".
Benzo[a]pirēns (BaP)	BaP ir cietviela, kas rodas fosilā kurināmā un biokurināmā nepilnīgas sadegšanas rezultātā. BaP galvenie avoti ir mājokļu siltumapgāde (it īpaši malkas un ogļu dedzināšana), elektrības ražošana spēkstacijās, atkritumu dedzināšana, koksas ražošana un tērauda ražošana.
DALYS	Invaliditātes koriģētie dzīves gadi
Dispersijas apstākļi	Dispersijas apstākļi norāda uz atmosfēras spēju izkliedēt gaisa piesārņotājus.
EST	Eiropas Savienības Tiesa
EVA	Eiropas Vides aģentūra
Gaistoši organiski savienojumi (GOS)	Tās ir ķīmiskas vielas, kas viegli iztvaiko.
GK direktīva	Gaisa kvalitātes direktīva (Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 21. maija Direktīva 2008/50/EK par gaisa kvalitāti un tīrāku gaisu Eiropai (OV L 152, 11.6.2008., 1. lpp.)
GKUP	Gaisa kvalitātes uzlabošanas plāns
LPTP	"Labākie pieejamie tehniskie paņēmieni" ir efektīvākais un pilnīgākais darbību un ekspluatācijas metožu izstrādes posms, kurā tiek parādīta konkrēto tehnisko paņēmienu faktiskā piemērotība tam, lai noteiktu pamatus emisiju robežvērtībām un citus atļaujas nosacījumus, kas paredzēti, lai novērstu un – gadījumos, kad novēršana ir neiespējama – samazinātu emisijas un ietekmi uz vidi kopumā.
Mazu emisiju zona (MEZ)	MEZ ir konkrēta teritorija, kurā atsevišķu piesārņojošu transportlīdzekļu piekļuve ir ierobežota vai aizliegta ar mērķi uzlabot gaisa kvalitāti.
Melnais ogleklis	Melnais ogleklis ir <i>PM</i> _{2,5} sastāvdaļa, kas rodas, nepilnīgi sadedzinot kurināmo, un tā galvenie avoti ir transports un mājokļu siltumapgāde.
NEC direktīva	Direktīva par valstīm noteikto maksimāli pieļaujamo emisiju (Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 14. decembra Direktīva (ES) 2016/2284 par dažu gaisu piesārņojošo vielu valstu emisiju samazināšanu un ar ko groza Direktīvu 2003/35/EK un atceļ Direktīvu 2001/81/EK, OV L 344, 17.12.2016., 1. lpp.)
Nemetāna gaistošie organiskie savienojumi (NMGOS)	NMGOS ir abreviatūra, ar ko apzīmē daudzus un dažādus ķīmiskus savienojumus, tādus kā benzols, etanols, formaldehīds, cikloheksāns vai acetons.

Oglekļa dioksīds (CO ₂)	CO ₂ ir bezkrāsaina gāze, kas ir galvenā siltumnīcefekta gāze zemes atmosfērā. Galvenokārt tā nonāk atmosfērā, sadegot fosilajam kurināmajam.
Ozons (piezemes ozons, O ₃)	Bezkrāsaina gāze ar asu smaku, kas netiek tieši emitēta atmosfērā, taču veidojas piesārņotāju ķīmiskas reakcijas rezultātā saules gaismas klātbūtnē.
Priekšlaicīga nāve	Personas nāve, pirms tā sasniegusi valsts un dzimuma standarta paredzamo mūža ilgumu.
PVO	Pasaules Veselības organizācija
RED	Rūpniecisko emisiju direktīva (Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 24. novembra Direktīva 2010/75/ES par rūpnieciskajām emisijām (piesārņojuma integrēta novēršana un kontrole), OV L 334, 17.12.2010., 17. lpp. (pārstrādāta versija))
Saspiestā dabasgāze (CNG)	CNG ir dabasgāze, ko uzglabā augstspiediena apstākļos un ko var izmantot benzīna, propāna vai dīzeļdegvielas vietā.
Sēra dioksīds (SO ₂)	Toksiska bezkrāsaina gāze. Sēra oksīds (SO _x).
Slāpekļa dioksīds (NO ₂)	Toksiska sarkanbrūna gāze. Slāpekļa oksīds (NO _x).
Suspendētās daļiņas (PM)	Cietas un šķīdņas daļiņas, kas suspendētas gaisā. Atkarībā no suspendēto daļiņu lieluma tās iedala rupjās daļiņās (PM ₁₀) un smalkās daļiņās (PM _{2,5}).
µg/m ³	Mikrogrami uz kubikmetru (piesārņotāja koncentrācijas gaisā mērvienība)

KOPSAVILKUMS

Gaisa piesārņojums ir būtiskākais vides risks cilvēku veselībai Eiropas Savienībā

I. Saskaņā ar Pasaules Veselības organizācijas (PVO) sniegto informāciju gaisa piesārņojums ir būtiskākais vides risks cilvēku veselībai Eiropas Savienībā (ES). Katru gadu ES gaisa piesārņojums izraisa aptuveni 400 000 priekšlaicīgas nāves gadījumu un rada ar veselību saistītas ārējās izmaksas vairāku simtu miljardu EUR apmērā. Pilsētu iedzīvotāji ir īpaši pakļauti šim riskam. Suspendētās daļiņas, slāpekļa dioksīds un piezemes ozons ir gaisa piesārņotāji, kas izraisa lielāko daļu priekšlaicīgas nāves gadījumu.

II. 2008. gada Gaisa kvalitātes direktīva ir ES tīra gaisa politikas stūrakmens, jo tajā noteikti gaisa kvalitātes standarti piesārņotāju koncentrācijai gaisā, ko elpojam. Pēdējās desmitgadēs ES politikas pasākumi ir veicinājuši emisiju samazināšanu, taču gaisa kvalitāte nav uzlabojusies līdzīgā tempā, un sliktai gaisa kvalitātei joprojām ir nozīmīga ietekme uz sabiedrības veselību.

Mūsu revīzijā vērtētais

III. Šajā revīzijā mēs izvērtējam, vai ES darbības ar mērķi aizsargāt cilvēku veselību no gaisa piesārņojuma ir bijušas efektīvas. Lai veiktu šādu izvērtējumu, mēs pārbaudījām, vai: i) Gaisa kvalitātes direktīva bija labi izstrādāta, lai mazinātu gaisa piesārņojuma ietekmi uz cilvēku veselību; ii) dalībvalstis efektīvi īstenoja direktīvu; iii) Komisija uzraudzīja direktīvas īstenošanu un panāca tās izpildi; iv) gaisa kvalitāte tika atbilstīgi ņemta vērā citās ES politikas jomās un pienācīgi atbalstīta ar ES finansējumu; v) sabiedrība bija labi informēta par gaisa kvalitātes jautājumiem.

IV. Mēs konstatējam, ka ES darbība nolūkā aizsargāt cilvēku veselību no gaisa piesārņojuma nesniedza cerēto ietekmi. Ievērojamais kaitējums cilvēkiem un saimnieciskās izmaksas līdz šim nav ņemtas vērā, lai ierosinātu atbilstīgu rīcību visā ES.

- a) *ES ,75gaisa kvalitātes standarti* tika noteikti gandrīz pirms divdesmit gadiem, un daži no tiem ir daudz vājāki par PVO pamatnostādņem un līmeni, kas ieteikts, ņemot vērā jaunākos zinātniskos pierādījumus par ietekmi uz cilvēku veselību.

- b) Lai gan gaisa kvalitāte uzlabojas, lielākā daļa dalībvalstu joprojām neizpilda ES gaisa kvalitātes standartus un nav veikušas pietiekami daudz *efektīvu pasākumu*, lai pienācīgi uzlabotu gaisa kvalitāti. Gaisa piesārņojumu var novērtēt neatbilstīgi, ja tas netiek monitorēts pareizajās vietās. Gaisa kvalitātes uzlabošanas plānu sagatavošana, kas ir būtiska prasība Gaisa kvalitātes direktīvā, bieži nenodrošināja gaidītos rezultātus.
- c) Veicot dalībvalstu snieguma *uzraudzību*, Komisija saskaras ar ierobežojumiem. Tāpēc, cenšoties *panākt izpildi*, Komisija nevarēja nodrošināt, lai dalībvalstis ievērotu Gaisa kvalitātes direktīvā noteiktās gaisa kvalitātes robežvērtības. Lai gan Komisija uzsāka tiesvedību pret daudzām dalībvalstīm un panāca tai labvēlīgu spriedumu pieņemšanu, dalībvalstis joprojām bieži pārkāpj gaisa kvalitātes robežvērtības.
- d) Daudzas ES politikas jomas ietekmē gaisa kvalitāti, bet, ņemot vērā ievērojamo kaitējumu cilvēkiem un saimnieciskās izmaksas, mēs uzskatām, ka tas, cik svarīgi ir uzlabot gaisa kvalitāti, dažās ES politikas jomās joprojām nav pietiekami novērtēts. Klimats un enerģētika, transports, rūpniecība un lauksaimniecība ir ES politikas jomas, kurām ir tieša ietekme uz gaisa kvalitāti, un izvēles, kas veiktas to īstenošanai, var negatīvi ietekmēt gaisa tīrību. Mēs secinājam, ka tiešais *ES finansējums* gaisa kvalitātes uzlabošanai var nodrošināt noderīgu atbalstu, taču finansētie projekti ne vienmēr bija pietiekami mērķtiecīgi. Mēs konstatējam, ka tika īstenoti arī vairāki veiksmīgi projekti — it īpaši tas attiecas uz projektiem, ko atbalstīja programmas *LIFE* ietvaros.
- e) Sabiedrības *izpratnei un informētībai* ir būtiska nozīme gaisa piesārņojuma mazināšanā, kas ir aktuāls sabiedrības veselības jautājums. Pēdējā laikā iedzīvotāji aktīvāk iesaistās gaisa kvalitātes jautājumu risināšanā un ir vērsušies dalībvalstu tiesās, turklāt vairākās dalībvalstīs tiesas ir pieņēmušas labvēlīgus spriedumus attiecībā uz iedzīvotāju tiesībām uz tīru gaisu. Taču mēs konstatējam, ka Gaisa kvalitātes direktīva iedzīvotāju tiesības uz tiesu pieejamību aizsargā mazāk skaidri nekā dažas citas direktīvas vides jomā. Iedzīvotājiem sniegtā informācija par gaisa kvalitāti reizēm bija neskaidra.

Mūsu ieteikumi

V. Mūsu ziņojumā sniegti ieteikumi Komisijai, lai uzlabotu gaisa kvalitāti. Tie attiecas uz šādiem jautājumiem: efektīvākas darbības, kas jāveic Komisijai, Gaisa kvalitātes direktīvas atjaunināšana, nepieciešamība gaisa kvalitātes politiku atzīt par prioritāti un iekļaut citās ES politikas jomās, kā arī sabiedrības izpratnes un informētības uzlabošana.

IEVADS

Kādēļ jautājums par gaisa piesārņojumu ir būtisks?

1. Gaisa piesārņojums rodas, kad gāzes, putekļu daļiņas un dūmi nonāk atmosfērā, padarot to kaitīgu cilvēkiem, infrastruktūrai un videi. Pasaules Veselības organizācija (PVO) gaisa piesārņojumu klasificē kā būtiskāko vides risku cilvēku veselībai Eiropā¹. ES gaisa piesārņojums vidēji izraisa vairāk nekā 1000 priekšlaicīgas nāves gadījumu katru dienu, un šis rādītājs ir vairāk nekā 10 reizes lielāks par satiksmes negadījumos bojāgājušo skaitu².

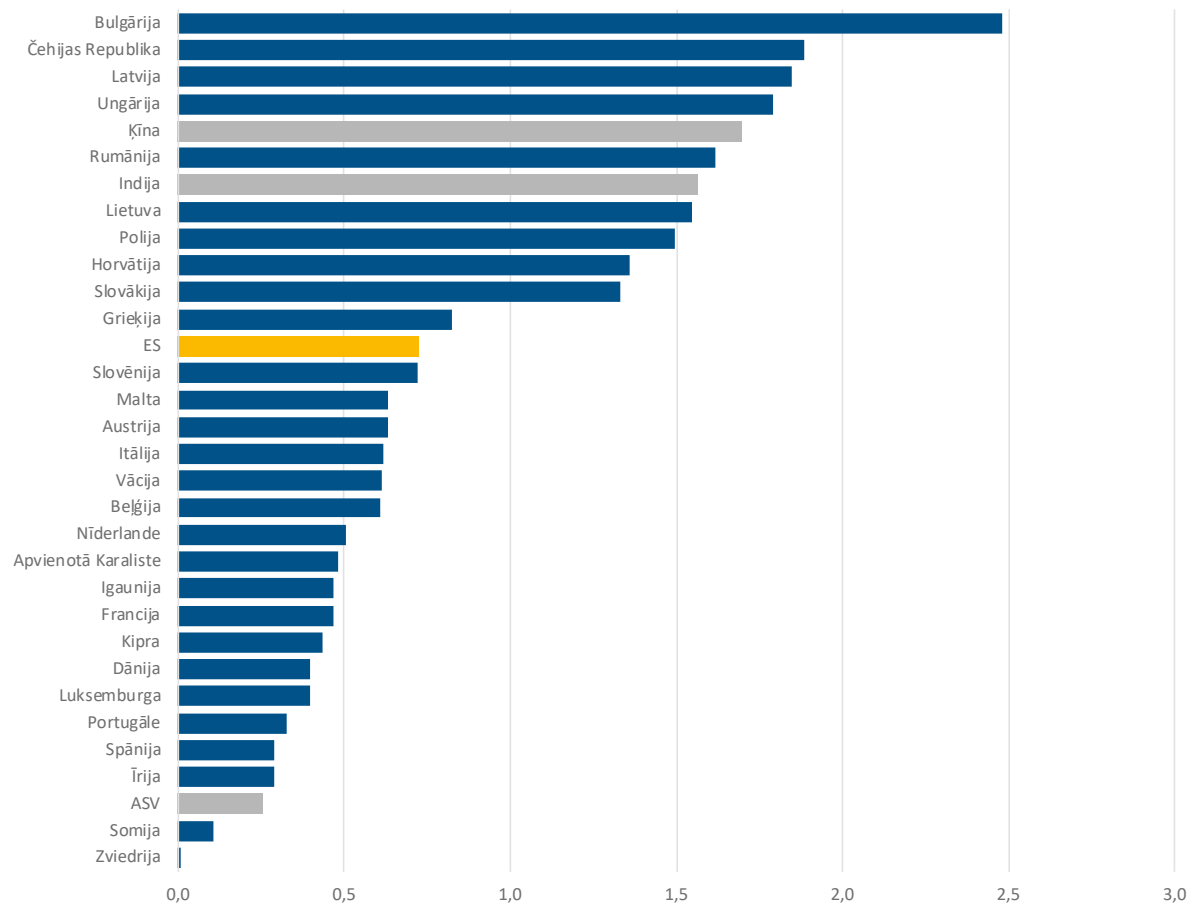
1. attēlā redzams, ka zaudēto veselīgas dzīves gadu skaits dažās ES dalībvalstīs ir tuvs attiecīgajam rādītājam valstīs, kuras bieži uzskata par valstīm ar sliktu gaisa kvalitāti, piemēram, Ķīnā un Indijā. ES Komisija 2013. gadā aprēķināja, ka gaisa piesārņojuma radītās kopējās ar veselību saistītās ārējās izmaksas bija 330–940 miljardi EUR gadā³.

¹ PVO, "[Ambient Air Pollution: A global assessment of exposure and burden of disease](#)" [Gaisa piesārņojums: saslimstības un tās radītā sloga visaptverošs novērtējums], 2016., 15. lpp., un EVA, "[Air quality in Europe — 2017 report](#)" [Gaisa kvalitāte Eiropā — 2017. gada ziņojums], 2017., 12. lpp.

² Eiropas Komisijas 2017. gada 16. novembra [paziņojums preseij](#).

³ Komisijas dienestu 2013. gada 18. decembra darba dokuments [SWD\(2013\) 532 final](#) "Ietekmes novērtējuma kopsavilkums", 2. lpp.

1. attēls. Zaudētie veselīgas dzīves gadi gaisa piesārņojuma dēļ uz simts iedzīvotājiem

Avots: PVO, "[Public Health and Environment \(PHE\): ambient air pollution DALYs attributable to ambient air pollution](#)" [Sabiedrības veselība un vide: apkārtējā gaisa piesārņojums. Invaliditātes korigētie dzīves gadi saistāmi ar apkārtējā gaisa piesārņojumu], 2012.

Gaisa piesārņojums visvairāk ietekmē pilsētu iedzīvotājus

2. EVA informē, ka 2015. gadā aptuveni viena ceturtda daļa no pilsētās dzīvojošajiem eiropiešiem bija pakļauti gaisa piesārņojuma līmenim, kas pārsniedza vairākus ES gaisa kvalitātes standartus, un līdz pat 96 % ES iedzīvotāju pilsētās bija pakļauti tādām gaisa piesārņojuma līmenim, kuru PVO uzskata par kaitīgu veselībai⁴. Gaisa piesārņojums pilsētu iedzīvotājus potenciāli ietekmē vairāk nekā lauku apvidos dzīvojošos, jo pilsētu iedzīvotāju

⁴ EVA, "[Outdoor air quality in urban areas](#)" [Apkārtējā gaisa kvalitāte pilsētās], 2017.

blīvuma dēļ rodas lielāks gaisa piesārņojums (piemēram, no autotransporta) un dispersija pilsētās ir lielākā mērā apgrūtināta nekā laukos.

Kas saīsina cilvēka dzīvi un kā tas notiek?

3. PVO ir atzinusi, ka suspendētās daļiņas (*PM*), slāpekļa dioksīds (NO_2), sēra dioksīds (SO_2) un piezemes ozons (O_3) ir cilvēku veselībai bīstamākie gaisa piesārņotāji (sk. **1. izcēlumu**)⁵. EVA ziņoja, ka 2014. gadā smalkās daļiņas ($\text{PM}_{2,5}$) izraisīja aptuveni 400 000 ES iedzīvotāju priekšlaicīgu nāvi, NO_2 — aptuveni 75 000 ES iedzīvotāju priekšlaicīgu nāvi un O_3 — aptuveni 13 600 ES iedzīvotāju priekšlaicīgu nāvi⁶. EVA brīdina, ka gaisa piesārņojums pastāvīgi ietekmē cilvēkus un — lai gan piesārņojuma maksimumi ir tā pamanāmākā ietekme — mazāka piesārņojuma iedarbība ilgtermiņā rada lielāku apdraudējumu cilvēku veselībai⁷.

1. izcēlums. Galvenie gaisa piesārņotāji

Suspendētās daļiņas (*PM*) ir cietas un šķidrās daļiņas, kas suspendētas gaisā. Tās ietver dažādas vielas — gan jūras sāli un putekšņus, gan arī tādas cilvēkiem kancerogēnas vielas kā benzo[a]pirēnu un

⁵ [PVO tīmekļa vietne](#); PVO, “[Economic cost of the health impact of air pollution in Europe](#)” [Economiskās izmaksas, ko rada gaisa piesārņojuma ietekme uz veselību Eiropā], 2015, 3. lpp.

⁶ EVA skaidro, ka visu piesārņotāju ietekmi nevar summēt. Sk. EVA, “[Air quality in Europe — 2017 report](#)” [Gaisa kvalitāte Eiropā — 2017. gada ziņojums], 2017., 56. lpp.

⁷ EVA, “[Air quality in Europe — 2017 report](#)” [Gaisa kvalitāte Eiropā — 2017. gada ziņojums], 2017., 55. lpp. un 10.1. tabula, kā arī EVA, “[Cleaner air benefits human health and climate change](#)” [Tīrāks gaiss labvēlīgi ietekmē cilvēku veselību un klimata pārmaiņas], 2017.

melno oglekli. *PM* atkarībā no to lieluma iedala *PM*₁₀ (rupjās daļiņās) un *PM*_{2,5} (smalkās daļiņās)⁸. Tajos Eiropas reģionos, kur mājokļu siltumapgādei joprojām bieži izmanto cieto kurināmo, gaisa piesārņotāju emisijas (it īpaši *PM*) parasti palielinās bargākās ziemās.

Slāpekļa dioksīds (NO_2) ir toksiska sarkanbrūna gāze. Tas ir viens no slāpekļa oksīdiem (NO_x).

Sēra dioksīds (SO_2) ir toksiska bezkrāsaina gāze ar asu aromātu. Tas ir viens no sēra oksīdiem (SO_x).

Piezemes ozons (O_3) vai troposfēras ozons⁹ ir bezkrāsaina gāze, kas veidojas zemei tuvu esošā slānī, piesārņotājiem (piemēram, gaistošiem organiskiem savienojumiem (GOS) un NO_x) ķīmiski reaģējot saules gaismas klātbūtnē.

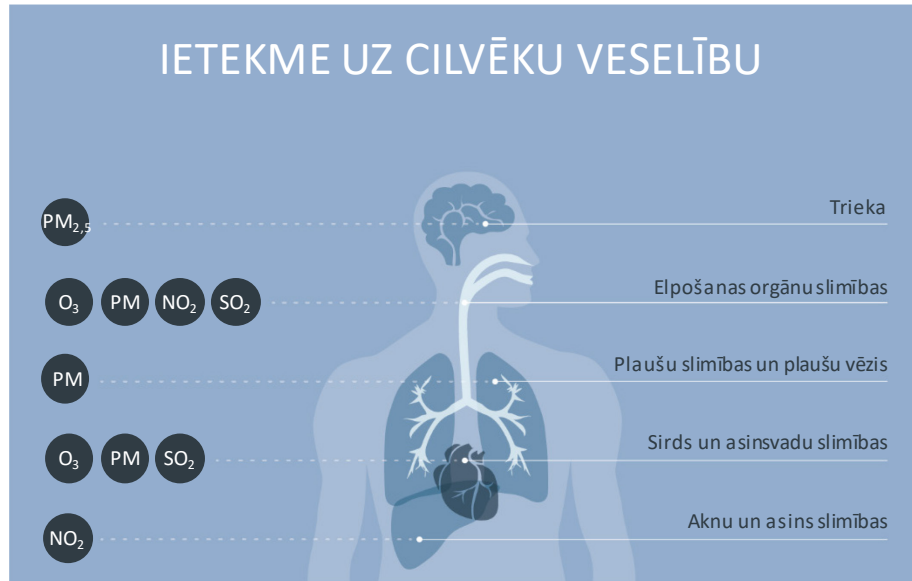
4. Saskaņā ar PVO sniegto informāciju gaisa piesārņojuma izraisītas sirds slimības un trieka ir iemesls 80 % priekšlaicīgas nāves gadījumu. Nedaudz zemāks rādītājs attiecas uz plaušu slimībām, tostarp vēzi, un citām slimībām¹⁰. **2. attēlā** sniegts kopsavilkums par četrus iepriekš minēto gaisa piesārņotāju būtiskāko ietekmi uz veselību.

⁸ *PM*₁₀ ir cietā daļiņa ar diametru līdz 10 μm, savukārt *PM*_{2,5} ir cietā daļiņa ar 2,5 μm vai mazāku diametru.

⁹ Šis ozons neietekmē ozona slāni augstāk atmosfērā (stratosfērā).

¹⁰ EVA, "[Air quality in Europe — 2013 report](#)" [Gaisa kvalitāte Eiropā — 2013. gada ziņojums], 2013., 17. lpp. Sk. arī IARC, "[Outdoor air pollution a leading environmental cause of cancer deaths](#)" [Gaisa piesārņojums — galvenais vēža izraisītu nāves gadījumu iemesls, kas saistīts ar vidi], 2013. Starptautiskā Vēža izpētes aģentūra (IARC) ir PVO starpvaldību aģentūra.

2. attēls. PM, NO₂, SO₂ un O₃ būtiskākā ietekme uz veselību

Avoti: [EVA](#) un [PVO](#).

5. **2. izcēlumā** skaidrots, kas ietekmē gaisa piesārņojuma līmeni, savukārt **3. attēlā** redzams gaisa piesārņotāju emisiju no dažādiem avotiem procentuālais īpatsvars ES.

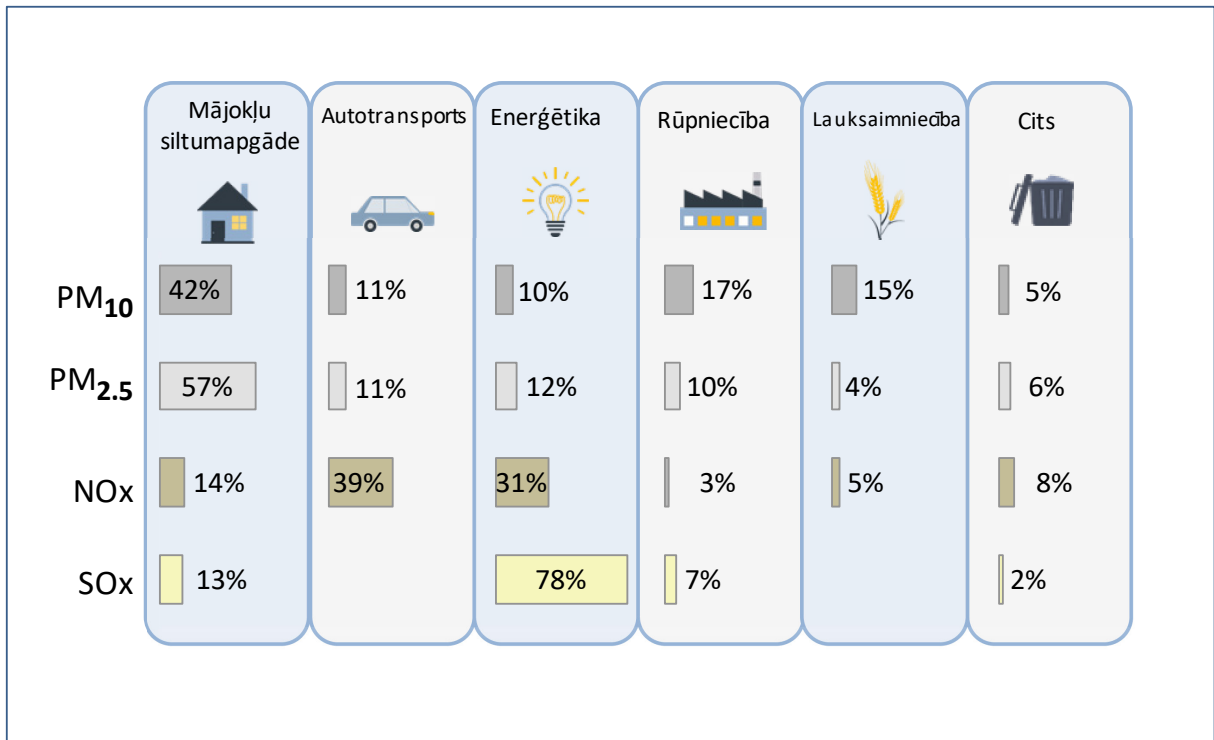
2. izcēlums. Gaisa kvalitāti ietekmē ne tikai piesārņotāju emisijas

Gaisa kvalitāti ietekmē arī:

- attālums līdz avotam un augstums, kādā piesārņotāji tiek emitēti;
- meteoroloģiskie apstākļi, tostarp vējš un karstums;
- ķīmiskā pārveidošana (reakcija uz saules gaismu, piesārņotāju mijiedarbība);
- ģeogrāfiskie apstākļi (topogrāfija).

Gaisa piesārņotāju emisijas rodas galvenokārt cilvēku darbības rezultātā (piemēram, no transporta, spēkstacijām vai ražotnēm). Tās var radīt arī mežu ugunsgrēki, vulkānu izvirdumi un erozija vēja ietekmē.

3. attēls. Gaisa piesārņotāju avoti ES¹¹

Datu avots: EVA, "[Air quality in Europe — 2017 report](#)" [Gaisa kvalitāte Eiropā — 2017. gada ziņojums], 2013., 22. lpp.

Ko dara ES?

- ES risina gaisa piesārņojuma problēmu, nosakot a) piesārņotāju koncentrācijas robežvērtības gaisā, ko cilvēki elpo, un b) standartus attiecībā uz piesārņotāju emisiju avotiem.
1980. gadā, pieņemot [Direktīvu 80/779/EEK](#), pirmo reizi tika noteiktas SO₂ koncentrācijas robežvērtības ES. Pēc tam tika pieņemtas vēl citas direktīvas, aptverot lielāku skaitu gaisa piesārņotāju un pārskatot to robežvērtības¹². 2008. gadā pieņemtā Gaisa kvalitātes direktīva

¹¹ Gaisa piesārņotāju emisijas skaitliski izsaka NO_x un SO_x daudzumā, savukārt, nosakot gaisa piesārņotāju koncentrāciju, galveno vērību pievērš NO₂ un SO₂, kas ir viskaitīgākie no šiem oksīdiem.

¹² Piemēram, direktīvas [82/884/EEK](#), [85/203/EEK](#), [92/72/EEK](#), [96/62/EK](#) (pamatdirektīva), [1999/30/EK](#), [2000/69/EK](#), [2002/3/EK](#) un [2004/107/EK](#).

([GK direktīva](#))¹³ nosaka gaisa kvalitātes standartus (tostarp robežvērtības) to gaisa piesārņotāju koncentrācijai, kuriem ir vislielākā ietekme uz cilvēku veselību (sk. **18. punktu**). Tās mērķis ir uzlabot iedzīvotāju veselību, nodrošinot gaisa, ko cilvēki elpo, labāku kvalitāti.

8. Gaisa kvalitātes direktīva prasa dalībvalstīm noteikt gaisa kvalitātes zonas to teritorijā. Dalībvalstis katrā zonā veic gaisa kvalitātes sākotnējo novērtēšanu un izveido stacionāro monitoringa staciju tīklus piesārņotās teritorijās. Direktīvā noteikti kritēriji gan attiecībā uz paraugu ņemšanas vietu izvietojumu, gan arī minimālo skaitu (sk. **32. punktu**)¹⁴.

9. Dalībvalstis vāc datus no to tīkliem un katru gadu paziņo tos Komisijai un EVA (sk. **3. izcēlumu**). Komisija izvērtē šos datus, salīdzinot tos ar Gaisa kvalitātes direktīvā paredzētajiem ES standartiem¹⁵. Ja koncentrācija pārsniedz standartus, dalībvalstīm jā sagatavo gaisa kvalitātes uzlabošanas plāni (GKUP), paredzot pēc iespējas drīzāku problēmas risinājumu. Komisija izvērtē šos plānus un uzsāk tiesvedību, ja tā uzskata, ka dalībvalstis neizpilda direktīvas noteikumus. Direktīva uzliek pienākumu dalībvalstīm informēt sabiedrību, tostarp attiecībā uz trauksmes līmeņiem un iedzīvotāju informēšanas rādītājiem.

3. izcēlums. Komisijas un EVA funkcijas

Komisijai ir pienākums izvērtēt atbilstību direktīvai un uzraudzīt tās īstenošanu.

EVA ir Eiropas Savienības aģentūra, kuras mērķis ir sniegt pamatotu un neatkarīgu informāciju par vidi. EVA uzdevums ir sniegt savlaicīgu, mērķtiecīgu, būtisku un uzticamu informāciju politikas veidotājiem un sabiedrībai, lai veicinātu ilgtspējīgu attīstību.

¹³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 21. maija Direktīva 2008/50/EK par gaisa kvalitāti un tīrāku gaisu Eiropā (OV L 152, 11.6.2008., 1. lpp.).

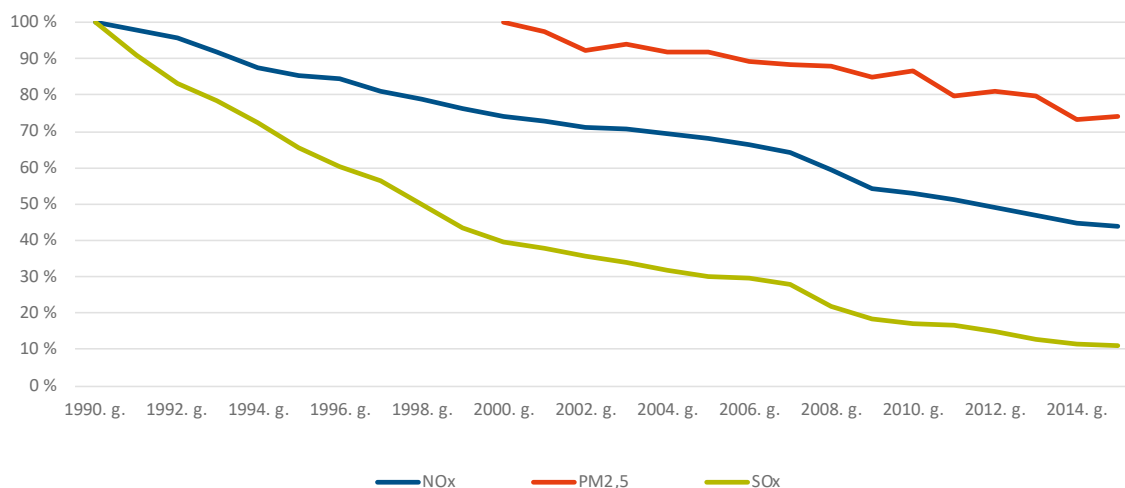
¹⁴ Paraugu ņemšanas vietas ir ierīces, kas vāc un analizē datus par gaisa piesārņotāju koncentrāciju gaisā. Parasti viena stacionāra monitoringa stacija aptver vairākas paraugu ņemšanas vietas.

¹⁵ Apzīmējums "standarta vērtība" attiecas uz saistošām robežvērtībām, kas noteiktas attiecībā uz PM, NO₂ un SO₂, kā arī uz mērķvērtībām, kas noteiktas attiecībā uz O₃ un, ja iespējams, noteiktā periodā ir jāsasniedz.

10. ES ir ne tikai noteikusi koncentrācijas robežvērtības, bet arī pieņēmusi tiesību aktus, lai mazinātu gaisa piesārņotāju emisijas, ko rada vairākas nozares¹⁶.

11. EVA norāda, ka pēdējās desmitgadēs Eiropas direktīvas (sk. **I pielikumu**) un regulas (piemēram, par pāreju uz citu kurināmo vai atteikšanos no neefektīvām iekārtām) ir veicinājušas gaisa piesārņotāju emisiju samazinājumu. Laikposmā no 1990. līdz 2015. gadam SO_x emisijas ES samazinājās par 89 %, savukārt NO_x emisijas — par 56 %. Kā redzams **4. attēlā**, kopš 2000. gada PM_{2,5} emisijas ir samazinājušās par 26 %¹⁷.

4. attēls. Gaisa piesārņotāju emisiju tendences kopš 1990. gada (PM_{2,5} emisijas — kopš 2000. gada)

Avots: [EVA](#).

12. Kā norāda PVO un EVA, šāds gaisa piesārņotāju emisiju kopējā apjoma samazinājums automātiski nenozīmē to, ka līdzīgi samazinājusies gaisa piesārņotāju koncentrācija¹⁸.

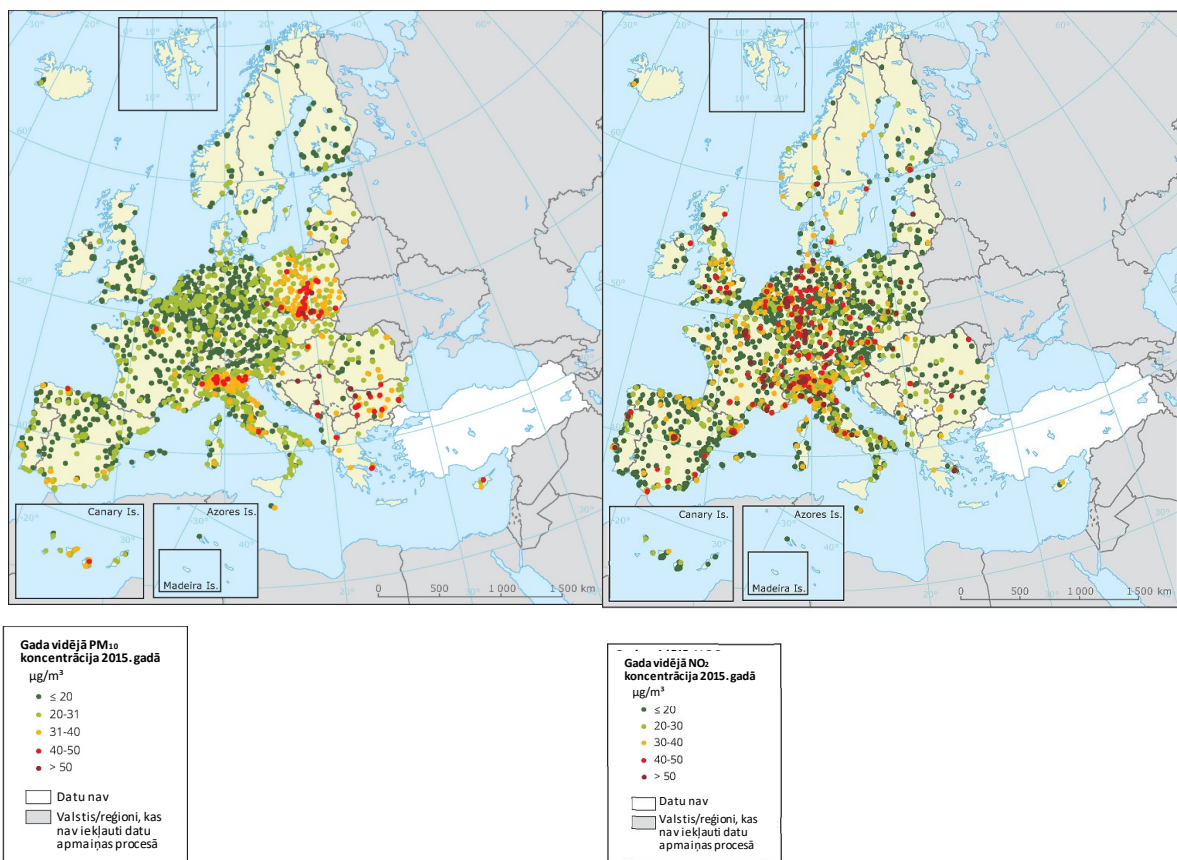
¹⁶ Attiecīgie Savienības tiesību akti par gaisa piesārņojuma ierobežošanu tā avotā ir pieejami [Vides ģenerāldirektorāta tīmekļa vietnē](#).

¹⁷ EVA, "[Emissions of the main air pollutants in Europe](#)" [Galveno gaisa piesārņotāju emisijas Eiropā], 2017.

¹⁸ To ietekmē sarežģīts faktoru kopums, piemēram, dažādu piesārņotāju ķīmiskā uzbūve atmosfērā vai gaisa piesārņotāju pārnese atmosfērā lielā attālumā. Sk. PVO, "[Economic cost of the health impact of air pollution in Europe](#)" [Ekonomiskās izmaksas, ko rada gaisa piesārņojuma ietekme uz veselību Eiropā], 2015., 7. lpp. Sk. arī EVA ziņojumu *SOER 2015* "[European briefings: Air pollution](#)" [Eiropas brīfingi: gaisa piesārņojums], 2015., un EVA, "[Air pollution: Air pollution harms human health and the environment](#)" [Gaisa piesārņojums: kaitīgā ietekme uz cilvēku veselību un vidi], 2008.

ES tiesību akti par piesārņojuma avotiem nav vērsti uz emisiju samazinājumu vietās, kurās cilvēki no gaisa piesārņojuma cieš visvairāk vai kur ir vislielākais gaisa piesārņojums (sk. **5. attēlu**). Piemēram, ja automobiļu dzinēji rada mazākas emisijas, jo ir pieņemti stingrāki ES emisiju standarti, gaisa piesārņojums var turpināt palielināties, ja automobiļi tiek izmantoti biežāk. Tādēļ apdzīvotās vietās jāveic īpaši pasākumi, lai mazinātu gaisa piesārņotāju koncentrāciju, jo piesārņotāju, it īpaši *PM* un NO_2 , iedarbība uz cilvēkiem joprojām ir būtiska.

5. attēls. *PM*₁₀ un NO_2 koncentrācija 2015. gadā

Avots: [EVA dati un kartes](#).

13. Pamatojoties uz iepriekšējām stratēģijām, Eiropas Komisija 2013. gada decembrī publicēja [programmu "Tīru gaisu Eiropā"](#). Tās mērķis ir vērsties pret plaši izplatīto ES gaisa kvalitātes standartu neievērošanu un līdz 2020. gadam nodrošināt pilnīgu atbilstību spēkā esošajiem tiesību aktiem. Programmā arī noteikti ES veicamie pasākumi, lai līdz 2030. gadam sasniegtu ilgtermiņa mērķi — salīdzinājumā ar 2005. gadu par 52 % samazināt priekšlaicīgas nāves gadījumu skaitu, ko izraisa *PM* un O_3 . Komisija atzina, ka joprojām lielā mērā nav

izpildītas prasības attiecībā uz dažiem piesārņotājiem, un 2017. gadā uzsāka atbilstības pārbaudi, lai izvērtētu Gaisa kvalitātes direktīvas īstenošanas rezultātus.

REVĪZIJAS TVĒRUMS UN PIEEJA

14. Šajā ziņojumā izvērtēts, vai ES darbības nolūkā aizsargāt cilvēku veselību no gaisa piesārņojuma ir bijušas efektīvas. Mēs pārbaudījām, vai: i) Gaisa kvalitātes direktīva bija labi izstrādāta, lai mazinātu gaisa piesārņojuma ietekmi uz cilvēku veselību; ii) dalībvalstis efektīvi īstenoja direktīvu; iii) Komisija uzraudzīja direktīvas īstenošanu un panāca tās izpildi; iv) gaisa kvalitāte tika atbilstīgi ņemta vērā citās ES politikas jomās un pienācīgi atbalstīta ar ES finansējumu; v) sabiedrība bija labi informēta par gaisa kvalitātes jautājumiem.

15. Mēs likām uzsvāru uz Gaisa kvalitātes direktīvas noteikumiem par cilvēku veselību un uz gaisa piesārņotājiem ar būtiskāko ietekmi uz veselību, proti, *PM*, *NO₂*, *SO₂* un *O₃* (sk. **3. punktu**)¹⁹.

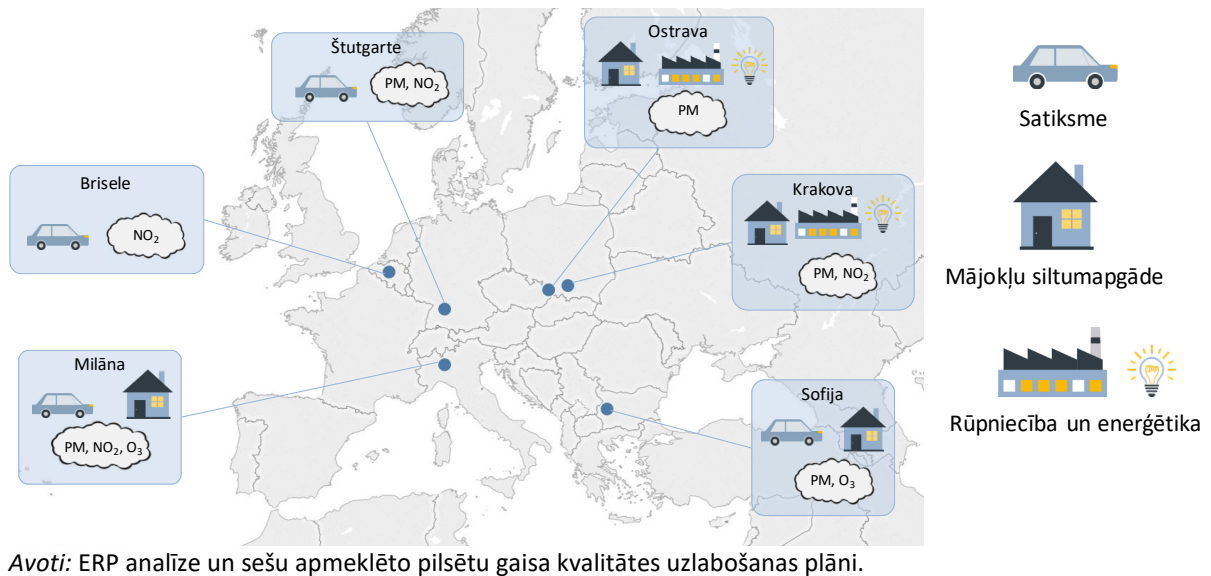
16. Mēs pievēršamies pilsētām, jo tieši pilsētās gaisa piesārņojums visvairāk ietekmē veselību (sk. **2. punktu**). Mēs vērtējam, kā sešas ES pilsētas risināja šo problēmu un izlietoja ES kohēzijas politikas un programmas *LIFE* finansējumu (sk. **4. izcēlumu**)²⁰.

¹⁹ Gaisa kvalitātes direktīva attiecas tikai uz apkārtējā gaisa kvalitāti, tādēļ gaisa kvalitāte telpās mūsu revīzijas tvērumā nav iekļauta. Direktīvā iekļauti arī noteikumi un emisiju robežvērtības, lai aizsargātu veģetāciju, kā arī noteikumi, kas reglamentē svina, benzola un oglekļa monoksīda koncentrāciju. Šie noteikumi mūsu revīzijā netika iekļauti, jo to kopējā ietekme uz priekšlaicīgas nāves gadījumu skaitu ir neliela. Revīzijas tvērumā netika iekļauti arī dabiskie gaisa piesārņojuma avoti.

²⁰ Revīzija neietvēra projektus, kas finansēti saskaņā ar ES pētniecības programmām, un lauku attīstības pasākumus, jo tie neietekmēja situāciju pilsētās.

4. izcēlums. Pilsētu atlase sešu gadījumu izpētei

Veicot pilsētu atlasī, mūsu mērķis bija nodrošināt tā dēvēto augsta piesārņojuma karsto punktu plašāku ģeogrāfisko tvērumu. Mēs ņēmām vērā arī ES finansējuma gaisa kvalitātes uzlabošanai apmēru, ko saņēmušas attiecīgās dalībvalstis. Kartē redzami galvenie piesārņotāji un to avoti atlasītajās pilsētās, kurus noteikušas dalībvalstis.

17. Mēs aptvērām laikposmu no Gaisa kvalitātes direktīvas pieņemšanas 2008. gadā līdz 2018. gada martam. Mēs vērtējam politikas plānošanu un to, kā Komisija uzraudzīja Gaisa kvalitātes direktīvas īstenošanu; šai nolūkā mēs iepazīnāmies ar dokumentiem, intervējam personālu un pārbaudījām Komisijas un EVA datubāzes. Lai pārbaudītu to, kā dalībvalstis īstenoja direktīvu un ES finansētos gaisa kvalitātes uzlabošanas projektus, mēs veicām apmeklējumus uz vietas, iepazīnāmies ar projektu dokumentiem un intervējam vietējās ieinteresētās personas (valsts un vietējās iestādes, projektu atbalsta saņēmējus un citas ieinteresētās personas, kas pārstāvēja pilsonisko sabiedrību) sešās izraudzītās pilsētās un attiecīgo dalībvalstu galvaspilsētās. Lai veiktu revīzijas darbu Polijā, mēs sadarbojamies ar augstāko revīzijas iestādi (NIK)²¹. Mēs ņēmām vērā ekspertu atzinumus par Gaisa kvalitātes

²¹ Sadarbības mērķis bija apmainīties ar informāciju, zināšanām un ierosmēm revīzijas programmu sagatavošanā. Sadarbība ietvēra viedokļu un ar revīziju saistīto dokumentu apmaiņu. Revidentu grupa, kurā bija pārstāvētas abas iestādes, piedalījās Palātas revīzijas apmeklējumā Polijā.

direktīvas struktūru, īstenošanu un izpildes uzraudzību. Mēs arī devām ieguldījumu starptautiskā sadarbības revīzijā gaisa kvalitātes jomā, ko veica [EUROSAI](#).

APSVĒRUMI

Direktīvā noteiktie standarti nav tik stingri kā pierādījumi par gaisa piesārņojuma ietekmi uz veselību

18. ES veselības aizsardzības standarti, kas paredzēti Gaisa kvalitātes direktīvā, attiecas gan uz īstermiņa, gan arī ilgtermiņa ietekmi uz veselību²². Šie standarti ierobežo reižu skaitu, kad koncentrācijas robežvērtības var pārsniegt īslaicīgas (dienas un stundas) iedarbības vērtības; saskaņā ar šiem standartiem gada vidējais rādītājs nedrīkst pārsniegt konkrētas vērtības. Gaisa kvalitātes direktīvā noteikts šādi: “(..) jāparedz attiecīgi gaisa kvalitātes standarti, ievērojot atbilstīgus Pasaules Veselības organizācijas standartus, pamatnostādnes un programmas”²³.

19. Taču ES apkārtējā gaisa kvalitātes robežvērtības ir daudz vājākas nekā tās, kas noteiktas PVO pamatnostādnēs attiecībā uz $PM_{2,5}$ un SO_2 , un vājākas attiecībā uz PM_{10} (gada vidējā vērtība) un ozonu. Attiecībā uz PM_{10} (dienas vērtība) un NO_2 ES standarti ir pielāgoti PVO pamatnostādnēm, un tiek pieļauti daži gadījumi, kad robežvērtības var pārsniegt. **1. tabulā** ir salīdzinātas [PVO gaisa kvalitātes pamatnostādnes](#) un ES standarti, savukārt **5. izcēlumā** skaidrotas atšķirības starp pamatnostādnēm un standartiem.

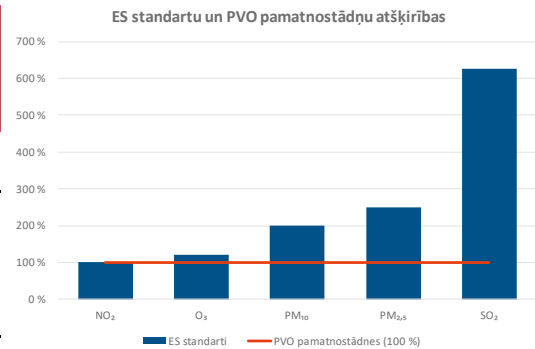
²² Gaisa piesārņojuma iedarbība dažas stundas vai dienas (īslaicīga iedarbība) izraisa akūtas veselības problēmas, savukārt vairākus mēnešus vai gadus ilga iedarbība (ilgstoša iedarbība) ir saistīta ar hroniskām veselības problēmām. Sk. EVA, “[Air quality in Europe — 2017 report](#)” [Gaisa kvalitāte Eiropā — 2017. gada ziņojums), 2017., 50. lpp.

²³ Sk. Gaisa kvalitātes direktīvas preambulas 2. apsvērumu.

1. tabula. ES gaisa kvalitātes standarti un PVO pamatnostādnes

Piesārņotājviela	Periods	PVO pamatnostādnes $\mu\text{g}/\text{m}^3$	ES GK direktīvas robežvērtības $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Reižu skaits gadā, kad atļauts pārsniegt ES standartus
NO ₂	1 gads	40	40	–
	1 stunda	200	200	18
O ₃	8 stundas	100	120	25
PM ₁₀	1 gads	20	40	–
	24 stundas	50 ^a	50	35
PM _{2,5}	1 gads	10	25	–
	24 stundas	25	–	–
SO ₂	24 stundas	20	125	3
	1 stunda	–	350	24
	10 minūtes	500	–	–

^a PVO iesaka ievērot šo pamatnostādni kā 99. procentili (atļauts pārsniegt 3 reizes).

Avoti: PVO Gaisa kvalitātes pamatnostādnes (2005. gads) un Gaisa kvalitātes direktīva 2008/50/EK.

5. izcēlums. Pamatnostādnes un standarta vērtības

Gaisa kvalitātes pamatnostādnes ir balstītas uz zinātniskiem pierādījumiem par gaisa piesārņojuma ietekmi uz veselību. Nosakot standartus, kas lielākoties ir juridiski saistoši, ir jāņem vērā tehniskās iespējas, kā arī ar standartu izpildi saistītās izmaksas un ieguvumi²⁴. PVO pamatnostādnes ir norādīts, ka, paredzot iespēju pārsniegt robežvērtības konkrētā skaitā gadījumā, ir iespējams samazināt atbilstības nodrošināšanas izmaksas²⁵.

20. Gaisa kvalitātes direktīva bija pirmā direktīva, kurā bija noteiktas *PM*_{2,5} robežvērtības, taču tā nebija pirmā direktīva, kas regulēja *PM*₁₀, NO₂, SO₂, un O₃ koncentrāciju. Tā kā Gaisa kvalitātes direktīva neparedzēja mainīt vērtības, kas bija noteiktas direktīvās, kuras tā

²⁴ PVO, "[Air quality guidelines – Global update 2005](#)" [Vispārējās pamatnostādnes attiecībā uz gaisa kvalitāti — 2005. gada atjauninātais izdevums], 7. lpp.

²⁵ PVO, "[Guidance for setting air quality standards](#)" [Pamatnostādnes par gaisa kvalitātes standartu noteikšanu], 1997., 3. pielikums.

atjaunināja²⁶, pašreizējās PM_{10} , NO_2 un SO_2 robežvērtības ir spēkā jau gandrīz 20 gadus²⁷ un O_3 mērķvērtība ir spēkā vairāk nekā 15 gadus²⁸.

21. ES likumdevēji mazināja [Komisijas 1997. gada priekšlikuma](#) stingrību, nosakot augstākas robežvērtības vai palielinot reižu skaitu, kad tās var pārsniegt²⁹. Gaisa kvalitātes direktīvā noteiktā O_3 mērķvērtība nav tik stingra kā tā, kas noteikta iepriekš³⁰.

22. PVO uzskata, ka $PM_{2,5}$ ir viskaitīgākais gaisa piesārņotājs³¹. PVO pamatnostādnes ietver $PM_{2,5}$ īslaicīgo vērtību, taču Gaisa kvalitātes direktīvā šāda vērtība nav noteikta. Tas nozīmē, ka ES standarts balstīts tikai uz gada vidējo rādītāju un ka lielo kaitīgo $PM_{2,5}$ emisiju daudzumu, ko rada mājokļu siltumapgāde ziemas mēnešos, kompensē zemāks emisiju līmenis vasarā (sk. [1. izcēlumu](#)). Gaisa kvalitātes direktīvā noteiktā gada robežvērtība ($25\mu\text{g}/\text{m}^3$) ir vairāk nekā divas reizes lielāka par vērtību, kas noteikta PVO pamatnostādnēs ($10\mu\text{g}/\text{m}^3$). Gaisa kvalitātes direktīva paredzēja iespēju pārskatīt un noteikt robežvērtību $20\mu\text{g}/\text{m}^3$, taču Komisija, izskatot jautājumu 2013. gadā, to nedarīja.

23. ES atļautā SO_2 dienas robežvērtība ir vairāk nekā sešas reizes lielāka par PVO pamatnostādnēs noteikto vērtību. Lai gan gandrīz visas dalībvalstis ievēro ES dienas robežvērtību (sk. [6. attēlu](#)), EVA norāda, ka 2015. gadā 20 % ES pilsētu iedzīvotāju joprojām

²⁶ ²⁶ Gaisa kvalitātes direktīva apvienoja direktīvas [96/62/EC](#), [1999/30/EC](#) (pirmā atvasinātā direktīva), [2000/69/EC](#) (otrā atvasinātā direktīva) un [2002/3/EC](#) (trešā atvasinātā direktīva).

²⁷ Tās tika noteiktas 1999. gadā, pieņemot Padomes 1999. gada 22. aprīļa [Direktīvu 1999/30/EK](#) par robežvērtību noteikšanu sēra dioksīda, slāpekļa dioksīda un slāpekļa oksīdu, makrodaļiņu un svina koncentrācijai apkārtējā gaisā (OV L 163, 29.6.1999., 41. lpp.).

²⁸ Tā tika noteikta 2002. gadā, pieņemot Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 12. februāra [Direktīvu 2002/3/EK](#) attiecībā uz ozonu apkārtējā gaisā (OV L 67, 9.3.2002., 14. lpp.).

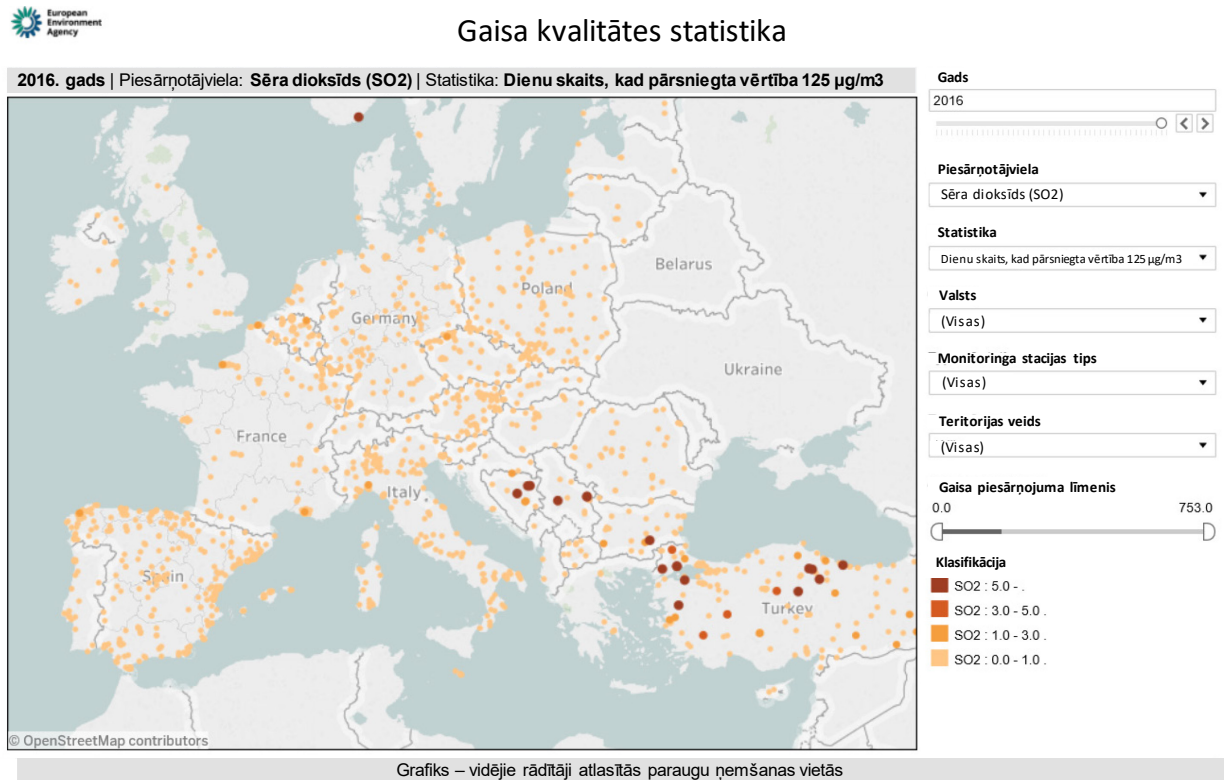
²⁹ Piemēram, Komisijas ierosinātā PM_{10} gada robežvērtība bija $30\mu\text{g}/\text{m}^3$, taču Gaisa kvalitātes direktīvā noteiktā vērtība ir $40\mu\text{g}/\text{m}^3$. Attiecībā uz NO_2 stundas robežvērtību Komisija ierosināja atļaut to pārsniegt astoņas reizes gadā, savukārt Gaisa kvalitātes direktīva pieļauj tās pārsniegšanu astoņpadsmit reizes gadā.

³⁰ [Direktīvā 92/72/EEK](#) noteiktā robežvērtība bija $110\mu\text{g}/\text{m}^3$, taču [Direktīvā 2002/3/EK](#) noteikta pašreizējā mērķvērtība $120\mu\text{g}/\text{m}^3$ vidēji dienā astoņu stundu laikā, un to atļauts pārsniegt 25 reizes.

³¹ PVO [tīmekļa vietne](#) un [faktu lapa](#).

bija pakļauti piesārņotāju koncentrācijai, kas pārsniedza PVO pamatnostādņēs noteikto vērtību³². Tā kā ir panākta vispārēja atbilstība pieticīgajām SO₂ robežvērtībām, kas noteiktas Gaisa kvalitātes direktīvā, Komisija izpildes darbības veic tikai pret vienu dalībvalsti (Bulgāriju, sk. III pielikumu).

6. attēls. Atbilstība SO₂ dienas robežvērtībai 2016. gadā

Avots: Eiropas gaisa kvalitātes portāla datu skatītājs.

24. Ļoti pieticīgu standartu noteikšana būtiski ietekmē ziņošanas un izpildes panākšanas darbības, it īpaši attiecībā uz SO₂ un PM_{2,5} (sk. 22.–23. punktu). Piemēram, vietas, kurās SO₂ koncentrācija būtiski pārsniedz PVO pamatnostādņēs noteiktās vērtības, joprojām atbilst Gaisa kvalitātes direktīvai, un attiecīgi šajās vietās jāuzstāda mazāk monitoringa staciju un jāziņo dati no mazāka skaita punktu, turklāt bieži vien šo vietu gaisa kvalitātes uzlabošanas plānos netiek pievērsta vērība SO₂ koncentrācijas mazināšanai.

³² EVA, "[Air quality in Europe — 2017 report](#)" [Gaisa kvalitāte Eiropā — 2017. gada ziņojums], 2017., 9. lpp.

25. Komisija novērtēja, ka tiešās izmaksas, kas saistītas ar atbilstības nodrošināšanu Gaisa kvalitātes direktīvas priekšlikumam, 2020. gadā būtu 5–8 miljardi EUR, savukārt naudas izteiksmē izteiktie ieguvumi veselības jomā būtu 37–119 miljardi EUR gadā. Komisija secināja, ka gaisa kvalitātes uzlabošanas politikas nodrošinātie ieguvumi lielā mērā pārsniedza īstenošanas izmaksas³³.

26. PVO 2013. gadā sagatavoja pārskatu "[Review of evidence on health aspects of air pollution](#)" [Pārskats par pierādījumiem par gaisa piesārņojuma ietekmi uz veselību]. PVO ieteica Komisijai nodrošināt, lai regulāri tiktu pārskatīti pierādījumi par gaisa piesārņotāju ietekmi uz veselību un gaisa kvalitāti. PVO pārskatā tika konstatēts, ka zinātniskie pierādījumi ir apliecinājuši nepieciešamību noteikt stingrākas PM_{10} un $PM_{2,5}$ robežvērtības ES, kā arī reglamentēt $PM_{2,5}$ īslaicīgās vidējās vērtības (piemēram, 24 stundu laikposmā). Šis pasākums tika veikts, lai atbalstītu Komisiju ES gaisa kvalitātes uzlabošanas politikas pārskatīšanā 2013. gadā, taču sākotnējās Gaisa kvalitātes direktīvā noteiktās robežvērtības netika izmainītas.

27. Pēdējā laikā vairākas profesionālas medicīnas organizācijas ir aicinājušas ES ņemt vērā jaunākos zinātniskos pierādījumus, kas apliecina nepieciešamību pieņemt stingrākus standartus kopumā un jaunu īslaicīgu $PM_{2,5}$ standartu³⁴.

³³ Komisijas dienestu 2005. gada 29. septembra darba dokuments [SEC\(2005\) 1133](#) "Ietekmes novērtējums — pielikums pie paziņojuma par gaisa piesārņojuma tematisko stratēģiju un direktīvu par gaisa kvalitāti un tīrāku gaisu Eiropā", 21. lpp.

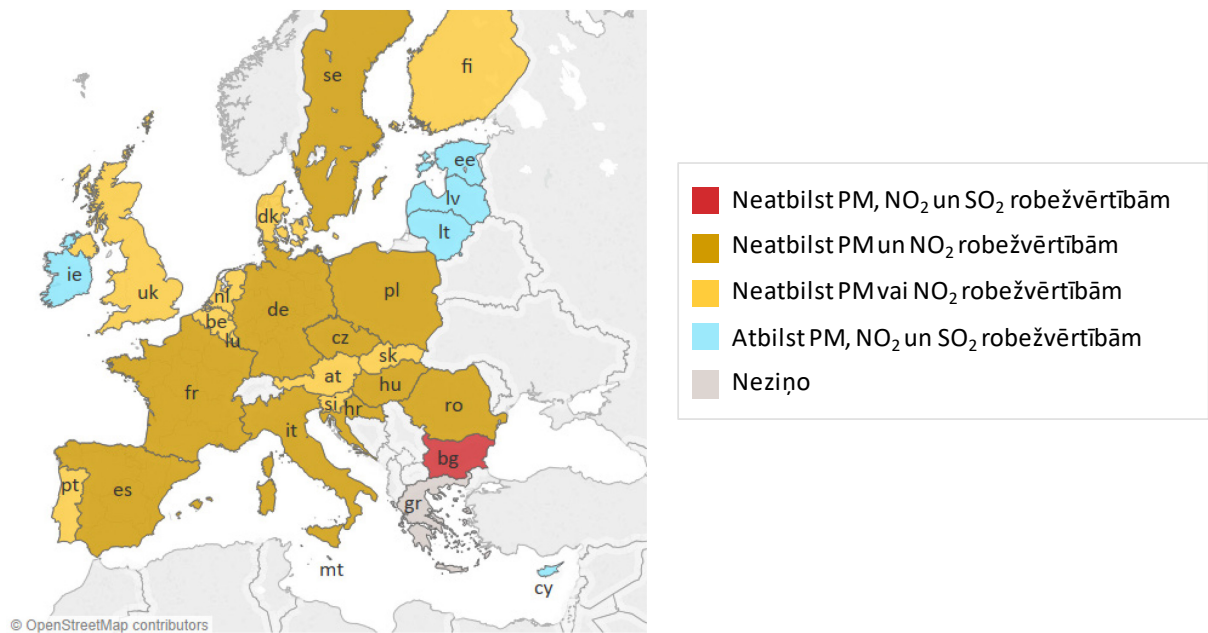
³⁴ Sk., piemēram, [Eiropas Respiratorās sabiedrības ieguldījumu](#) Komisijas veiktajā ES gaisa kvalitātes direktīvu atbilstības pārbaudē vai Francijas Pārtikas, vides un darba drošības aģentūras ([Agence nationale de sécurité sanitaire de l'alimentation, de l'environnement et du travail](#)) ieteikumu.

Lielākā daļa dalībvalstu nebija efektīvi īstenojušas Gaisa kvalitātes direktīvu, ...

28. Konstatēts, ka 2016. gadā 13 dalībvalstis pārkāpa *PM* robežvērtības³⁵, 19 dalībvalstis pārkāpa *NO₂* robežvērtības³⁶ un viena dalībvalsts — *SO₂* robežvērtības³⁷. Visas

28 ES dalībvalstis, izņemot Igauniju, Īriju, Kipru, Latviju, Lietuvu un Maltu, pārkāpa vienu vai vairākas no šīm robežvērtībām (sk. **7. attēlu**).

7. attēls. Dalībvalstu atbilstība robežvērtībām 2016. gadā

Avots: Eiropas Komisija.

29. Turpmāk **8. attēlā** ir parādītas *PM* un *NO₂* koncentrācijas vērtības katrā mūsu apmeklētajā pilsētā salīdzinājumā ar ES robežvērtībām³⁸. Kopumā izmērītā gaisa

³⁵ Bulgārija, Čehijas Republika, Vācija, Spānija, Francija, Horvātija, Itālija, Ungārija, Polija, Rumānija, Slovākija, Slovēnija un Zviedrija. Grieķija nav paziņojusi visus par 2016. gadu prasītos datus.

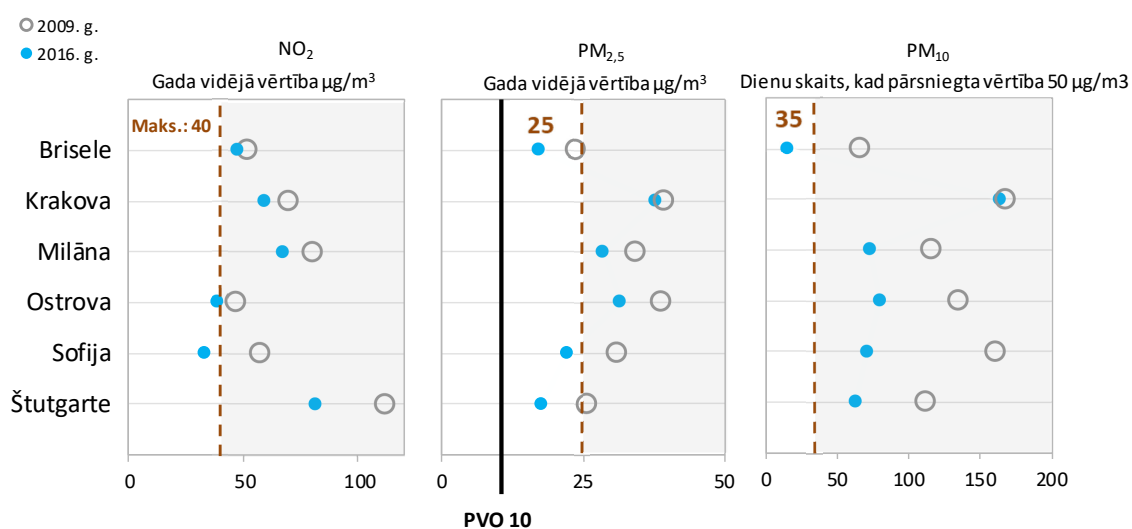
³⁶ Beļģija, Bulgārija, Čehijas Republika, Dānija, Vācija, Spānija, Francija, Horvātija, Itālija, Luksemburga, Ungārija, Nīderlande, Austrija, Polija, Portugāle, Rumānija, Somija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste. Grieķija nav paziņojusi visus par 2016. gadu prasītos datus.

³⁷ Bulgārija.

³⁸ Visās pilsētās, ko apmeklējām, bija ievērotas ES noteiktās *SO₂* robežvērtības; ozona mērķvērtības lielākoties tika ievērotas.

piesārņotāju koncentrācija ir samazinājusies, un visvairāk tas attiecas uz PM_{10} , taču visās pilsētās tā joprojām pārsniedz vismaz vienu no Gaisa kvalitātes direktīvā noteiktajām robežvērtībām. Kopš 2009. gada gandrīz nekāds progress nebija panākts Krakovā (PM) un Sofijā ($PM_{2,5}$). Laikposmā no 2012. līdz 2016. gadam Briselē un Milānā NO_2 koncentrācija nedaudz mainījās (sk. **II pielikumu**). Taču, kā skaidrots **32. un 33. punktā**, daļu no mērījumu uzlabojumiem, iespējams, nenodrošināja labāka gaisa kvalitāte.

8. attēls. PM un NO_2 maksimālā koncentrācija (2009.–2016. gads)³⁹

Avots: Eiropas gaisa kvalitātes portāla datu skatītājs.

un noteikumi gaisa kvalitātes mērīšanai pieļauj zināmu elastību, tāpēc verifikācija ir apgrūtināta, ...

30. Ir svarīgi iegūt labus mērījumus par gaisa piesārņojuma līmeni, jo tos izmanto kā pamatu dalībvalstu rīcībai piesārņojuma mazināšanas jomā. Turklāt precīzi un salīdzināmi dati par piesārņojumu ir svarīgs priekšnoteikums, lai Komisija varētu apsvērt izpildes panākšanas darbības (sk. **49. punktu**).

³⁹ Vērtības ir augstākie mērījumi, kas reģistrēti katru gadu. $PM_{2,5}$ datu sērija par Sofiju attiecas uz laikposmu no 2010. līdz 2016. gadam. Dati par SO_2 un O_3 šeit nav sniegti, jo sešās apmeklētajās pilsētās koncentrācija lielākoties bija atbilstīga ES standartiem.

31. Gaisa kvalitātes direktīvas īstenošanas nolūkā dalībvalstis mēra gaisa kvalitāti, izmantojot monitoringa staciju tīklu, ko veido ierīces (paraugu ņemšanas vietas), kuras analizē un mēra vairāku gaisa piesārņotāju līmeņus⁴⁰. Daudzas dalībvalstis informāciju par gaisa kvalitātes līmeņiem dara pieejamu tīmekļa vietnēs, lai informētu sabiedrību. Dalībvalstīm ir pienākums reizi gadā nosūtīt Komisijai validētus datus. Pēc datu saņemšanas Komisija izvērtē atbilstību direktīvai. Dalībvalstīm ir pienākums sagatavot gaisa kvalitātes uzlabošanas plānus, ja validētie dati norāda uz to, ka piesārņojums pārsniedz Gaisa kvalitātes direktīvā noteiktās robežvērtības.

Gaisa kvalitātes monitoringa stacija un paraugu ņemšanas vietas (zilās ierīces attēlā pa labi)
Avots: ERP.

32. Gaisa kvalitātes direktīva paredz kritērijus attiecībā uz paraugu ņemšanas vietu minimālo skaitu un to atrašanās vietu. Taču noteikumi par atrašanās vietu ietver daudzus kritērijus un piedāvā zināmu elastību, kas var apgrūtināt verifikāciju. Saskaņā ar šiem kritērijiem dalībvalstīm paraugu ņemšanas vietas ir jāizveido gan tur, kur “ir lielākā koncentrācija” (transporta vai rūpnieciskā piesārņojuma monitoringa stacijas), gan arī citās vietās, kuras “raksturo piesārņojošās vielas iedarbību uz iedzīvotājiem kopumā”⁴¹ (fona stacijas). Tādējādi dalībvalstis ne vienmēr mēra gaisa kvalitāti lielu rūpniecisku iekārtu vai pilsētu automaģistrāļu tuvumā. Direktīvas prasības iespējams vieglāk izpildīt, ja transporta vai

⁴⁰ Tostarp piesārņotāji, uz kuriem attiecas šī revīzija (*PM*, *NO₂*, *SO₂* un *O₃*).

⁴¹ Gaisa kvalitātes direktīvas III pielikuma B.1. iedaļa.

rūpnieciskā piesārņojuma monitoringa staciju skaits ir neliels. **6. izcēlumā** redzams, ka sešās apmeklētajās pilsētās izmantotā prakse atšķiras⁴².

6. izcēlums. Atšķirīgā prakse monitoringa staciju uzstādīšanā

Briselē ir tikai divas satiksmes piesārņojuma monitoringa stacijas, savukārt Štutgartē bija astoņas stacijas un Milānā — vienpadsmit (tikai sešas atradās pilsētā, un divas no tām — mazu emisiju zonā).

Ostravas gaisa kvalitātes zonas teritorijā atrodas nozīmīgas rūpnieciskās iekārtas, taču tikai viena no tās 16 monitoringa stacijām ir “rūpnieciskā piesārņojuma monitoringa stacija”. Līdzīga situācija ir Krakovā, kur tikai viena no pilsētas sešām monitoringa stacijām ir “rūpnieciskā piesārņojuma monitoringa stacija”. Sofijā nav “rūpnieciskā piesārņojuma monitoringa staciju”, lai gan šajā pilsētā atrodas spēkstacijas un citas rūpnieciskās iekārtas.

33. Paraugu ņemšanas vietu minimālais skaits ir atkarīgs no iedzīvotāju skaita katrā gaisa kvalitātes zonā. Visās pilsētās, ko apmeklējām, bija vairāk monitoringa staciju, nekā prasīts direktīvā. Šie papildu mērījumi nav jāiekļauj oficiālajos datos, ko paziņo dalībvalstis, pat ja tie norāda uz augstu piesārņojuma līmeni (sk. **7. izcēlumu**). Gaisa kvalitātes direktīvā noteikta prasība dalībvalstīm uzturēt paraugu ņemšanas vietas, kurās pārsniegta PM_{10} robežvērtība, taču šis pienākums neattiecas uz citiem piesārņotājiem (it īpaši uz NO_2 un $PM_{2,5}$)⁴³.

7. izcēlums. Oficiālajos datos netiek iekļauti augsti piesārņojuma līmeņi

Ostravā stacija *Radvanice ZÚ* neziņo validētus datus Komisijai, lai gan šajā stacijā PM dienas robežvērtība 2015. gadā tika pārsniegta 98 reizes.

Briselē stacija *Arts-Loi* 2008. gadā reģistrēja ļoti augstu NO_2 gada vidējo līmeni ($101 \mu\text{g}/\text{m}^3$).

2009. gadā staciju slēdza, lai veiktu rekonstrukciju, taču pēc darbu pabeigšanas (2016. gadā) stacija joprojām neziņoja Komisijai oficiālos datus.

⁴² Informācija balstīta uz 2015. gada oficiālajiem datiem, kas paziņoti EVA.

⁴³ Sk. [Gaisa kvalitātes direktīvas](#) V pielikumu.

Sofijā 2014. gadā būvdarbu dēļ stacija *Orlov Most* tika pārvietota. Šajā stacijā iepriekš tika reģistrēts lielākais dienu skaits, kad PM_{10} koncentrācija pārsniedza robežvērtību. Veicot mērījumus pēc stacijas pārvietošanas, šādu gadījumu biežums strauji samazinājās (sk. ***II pielikumu***).

Avots: ERP analīze.

34. Gaisa kvalitātes direktīva neprasa veikt īpašu monitoringu problemātiskās pierobežas teritorijās. Lai efektīvi novērstu pārrobežu piesārņojumu, ir vajadzīga saskaņota rīcība. Piemēram, ja Ostravā tiek īstenoti degvielas kvalitātes tiesību akti, tie var efektīvi uzlabot gaisa kvalitāti tikai tad, ja attiecīgi rīkojas arī kaimiņu reģioni Polijā. Ja tā nenotiks, iedzīvotājiem joprojām būs iespēja izmantot lētu, nekvalitatīvu degvielu, kas iegādāta aiz robežas. Saskaņā ar direktīvas 25. pantu dalībvalstis aicina Komisiju palīdzēt visos sadarbības pasākumos, kas attiecas uz pārrobežu gaisa piesārņojumu. Mūsu apmeklētās dalībvalstis, kuras visvairāk ietekmē pārrobežu piesārņojums, neuzskatīja attiecīgos direktīvas noteikumus par lietderīgiem, kā arī savos gaisa kvalitātes uzlabošanas plānos neparedzēja saskaņotu rīcību. Tās nelūdza Komisijas iejaukšanos.

35. Attiecībā uz 2017. gadu mūsu apmeklētās dalībvalstis lielākoties datus paziņoja savlaicīgi. Gaisa kvalitātes datu savlaicīga iesniegšana ir būtiska gan dalībvalstīm, lai tās varētu veikt atbilstīgus pasākumus gaisa piesārņojuma mazināšanai, gan arī Komisijai, lai tā laikus vērstos pret dalībvalstīm, īstenojot izpildes panākšanas procedūras. Gaisa kvalitātes direktīva prasa dalībvalstīm iesniegt validētus gada datus līdz nākamā gada 30. septembrim⁴⁴. Savukārt iepriekšējās direktīvas paredzēja, ka dalībvalstīm jāpaziņo dati Komisijai sešu mēnešu laikā pēc mērījumu perioda⁴⁵. Tehnoloģiju attīstība pēdējos gados (piemēram, e-ziņošana) nodrošina iespēju paziņot datus agrāk.

⁴⁴ [Gaisa kvalitātes direktīva](#), 27. pants.

⁴⁵ Direktīvas [80/779/EEK](#), [82/884/EEK](#) un [85/203/EEK](#).

... taču gaisa kvalitātes uzlabošanas plāni nav izstrādāti tā, lai būtu izmantojami kā efektīvs uzraudzības instruments

36. Ja tiek pārkāpti direktīvas noteikumi, dalībvalstīm ir jā sagatavo gaisa kvalitātes uzlabošanas plāni (GKUP), lai risinātu problēmu (sk. **9. punktu**). Gaisa kvalitātes reāli uzlabojumi ir atkarīgi no tā, vai dalībvalstis, izmantojot labi izstrādātus gaisa kvalitātes uzlabošanas plānus, īsteno tūlītējus un efektīvus pasākumus, lai mazinātu emisijas.

GKUP paredzētie pasākumi bieži vien nav pietiekami mērķtiecīgi

37. Gaisa kvalitātes direktīva paredz, ka GKUP ir jānosaka atbilstīgi pasākumi, lai pēc iespējas saīsinātu laikposmu, kurā gaisa piesārņojums pārsniedz robežvērtības. Mēs pārbaudījām apmeklēto pilsētu gaisa kvalitātes uzlabošanas plānus.

38. Pamatojoties uz veikto analīzi, mēs konstatējām trīs galvenos iemeslus, kas negatīvi ietekmē to efektivitāti. Šie iemesli bija šādi:

- GKUP paredzētie pasākumi nebija mērķtiecīgi, un tos nevarēja ātri īstenot teritorijās, kur tika izmērīta visaugstākā koncentrācija;
- GKUP paredzētie pasākumi nenodrošināja būtiskus rezultātus īstermiņā, jo tie pārsniedza pilnvaras, kas bija piešķirtas par minēto pasākumu īstenošanu atbildīgajām vietējām pārvaldes iestādēm, vai arī tos bija paredzēts īstenot ilgtermiņā;
- GKUP paredzētie pasākumi nebija iekļauti izmaksu tāmē vai netika finansēti.

39. Turpmāk **8. izcēlumā** sniegti piemēri par gaisa kvalitātes uzlabošanas plānu nepilnībām, kas negatīvi ietekmēja virzību uz mērķi samazināt gaisa piesārņojuma koncentrāciju.

8. izcēlums. Piemēri negatīvai ietekmei uz GKUP rezultātiem

Dīzeļdzinēja transportlīdzekļi ir būtisks gaisa piesārņojuma, it īpaši NO₂, avots (sk. **57. punktu**). Taču sešos analizētajos gaisa kvalitātes uzlabošanas plānos lielākoties nebija paredzēti pasākumi, lai ierobežotu privāto transportlīdzekļu izmantošanu tādu vietu tuvumā, kur izmērīta visaugstākā koncentrācija.

Itālijā (Milānā), lai izmantotu elektroniskas sistēmas, kas uzrauga piekļuvi mazu emisiju zonām, ir jāpieņem valsts tiesību akti. Beļģijā (Briselē) GKUP ierosināts no 2025. gada ierobežot transportlīdzekļu daudzumu (Euro 1–4 emisiju standarti) mazu emisiju zonās. Turklāt dalībvalstu gaisa kvalitātes uzlabošanas plānos iekļauto satiksmes ierobežošanas pasākumu plānotā ietekme uz NO₂ koncentrācijas samazinājumu nav ticama, jo tie nav balstīti uz reāliem braukšanas apstākļiem.

Panākt tādu neefektīvu apkures iekārtu maiņu, kuras bieži vien pieder ģimenēm ar nelieliem ienākumiem, ir liels izaicinājums gan iedzīvotājiem, gan arī dažu dalībvalstu iestādēm. Polijā (Mazpolijā) rezolūcija par smoga novēršanu ierobežo cieta kurināmo izmantošanu. Mājokļu apkures iekārtu maiņas izmaksas var pārsniegt 1 miljardu EUR. Valsts finansējums netika nodrošināts.

40. Lai gan gaisa kvalitātes uzlabošanas plānos bija noteikti galvenie piesārņojuma avoti, tajos ne vienmēr bija paredzēti īpaši pasākumi emisiju samazināšanai. Piemēram, Krakovas jaunākajā GKUP paredzēti vien ierobežoti pasākumi, lai samazinātu emisijas rūpniecības nozarē, kas ir būtisks NO₂ piesārņojuma avots, savukārt Sofijas GKUP nav paredzēts neviens pasākums, lai mazinātu māsaimniecību emisijas, kas ir būtisks *PM* piesārņojuma avots (sk. **4. izcēlumu**).

41. Gaisa kvalitātes uzlabošanas plānos bieži bija ierosināti pasākumi, kas tieši neietekmēja gaisa piesārņojuma koncentrācijas samazināšanu, piemēram, administratīvi vienkāršošanas pasākumi, izvērtējumi vai apsekojumi. Mēs arī konstatējām, ka GKUP nebija izvērtēta pasākumu izmaksu lietderība.

42. Lai sasniegtu mērķus gaisa kvalitātes uzlabošanas jomā, reizēm jāpieņem sarežģīti politiski lēmumi. Piemēram, personīgo transportlīdzekļu izmantošana ir būtisks gaisa piesārņojuma avots Briselē, Štutgartē un Milānā, un efektīvākais pasākums būtu ierobežot to izmantošanu.

Monitoringa stacija Am Neckartor Štutgartē

Avots: ERP.

Gaisa kvalitātes uzlabošanas plānos prioritāte piešķirta nevis informācijas kvalitātei, bet daudzumam

43. Visas sešas pilsētas, ko apmeklējām, jau ilgu laiku sagatavo GKUP. Plāni parasti attiecas uz četru līdz piecu gadu periodu. Gaisa kvalitātes direktīva neparedz pienākumu dalībvalstīm ziņot Komisijai par GKUP īstenošanu vai atjaunināt tos, ja tiek pieņemti jauni pasākumi vai ja progress ir acīmredzami nepietiekams. Dalībvalstīm GKUP ir jāatjaunina tikai plāna perioda beigās, ja gaisa kvalitāte joprojām neatbilst standartiem.

44. Tā kā piesārņojuma līmenis daudzviet ir augsts, dalībvalstis sagatavo lielu skaitu GKUP. Mūsu pārbaudītie gaisa kvalitātes uzlabošanas plāni bija apjomīgi⁴⁶, un bieži vien tajos nebija iekļauti visi attiecīgie gaisa kvalitātes pasākumi, kas bija paredzēti vai veikti⁴⁷. Dalībvalstis arī ziņo par citiem dokumentiem, kuros paredzēti papildu pasākumi, ja to pieprasa Komisija.

45. Gaisa kvalitātes uzlabošanas plānu sagatavošana ir ilgstošs process. Ja dalībvalstis nosūta Komisijai GKUP, tās parasti cenšas novērst gaisa piesārņojuma robežvērtības pārkāpumu, kas

⁴⁶ Mūsu analizēto gaisa kvalitātes uzlabošanas plānu vidējais apjoms bija krietni virs 200 lappusēm.

⁴⁷ Piemēram, Briselē ar gaisa kvalitāti saistītie pasākumi iekļauti vairākos dokumentos: *Plan Régional Air-Climat-Énergie*, *COBRACE*, *Plan Régional de la Mobilité (IRIS2)* un *Plan portant sur les dépassements observés pour les concentrations de NO₂*. Milānā reģionālie nolīgumi, tādi kā Po ielejas nolīgums, papildina Lombardijas reģiona GKUP.

noticis vairāk nekā divus gadus iepriekš⁴⁸, taču informācija par turpmāko progresu netiek sniegta.

46. Iepriekš minēto faktoru dēļ Komisijai nav viegli uzraudzīt dalībvalstu darbības. Tas palēnināja direktīvas īstenošanas uzraudzību.

47. Lai gan piesārņojuma līmeņi samazinās, tie joprojām ir augsti (sk. **4. attēlu**) un norāda uz to, ka GKUP sagatavošana nav bijis pietiekams pasākums, lai nodrošinātu atbilstību Gaisa kvalitātes direktīvai un pēc iespējas drīzāk samazinātu piesārņojumu. Eiropas Savienības Tiesas (EST) nesen pieņemtie spriedumi to apstiprināja (sk. **52. punktu**).

Pārbaudot atbilstību, Komisija sastopas ar ierobežojumiem, un ieviešanas process ir lēns

48. Gaisa kvalitātes direktīvā noteikts, ka Komisija uzrauga direktīvas īstenošanu dalībvalstīs un panāk tās izpildi. Taču dalībvalstīm nav jāziņo par gaisa kvalitātes plānu īstenošanu un tie nav jāatjaunina, ja tiek pieņemti jauni pasākumi vai ja progress nav pietiekams (sk. **43. punktu**). Dažu direktīvas noteikumu izpildi pēc būtības ir grūti pārbaudīt (piemēram, prasību dalībvalstīm izpildīt sabiedrības informēšanas pienākumus vai noteikumu par vairāk nekā četrus tūkstošus monitoringa staciju atrašanās vietas pārbaudi).

49. Lai gan gaisa piesārņojuma robežvērtības tiek pārkāptas bieži, Komisija nosaka būtiskākos neatbilstības gadījumus un uzsāk dialogu ar dalībvalstīm, līdz tā pieņem lēmumu pabeigt procesu vai konstatē, ka dalībvalsts nav īstenojusi pietiekami vērienīgus un pārliecinošus pasākumus. Šajā posmā Komisija var uzsākt pienākumu neizpildes procedūru pret dalībvalsti.

50. 2018. gada janvārī Komisija bija uzsākusi 16 pienākumu neizpildes procedūras *PM* piesārņojuma dēļ, 13 procedūras NO₂ piesārņojuma dēļ, vienu procedūru SO₂ piesārņojuma dēļ un vēl divas pienākumu neizpildes procedūras saistībā ar gaisa piesārņojuma monitoringu (sk. **III pielikumu**).

⁴⁸ Gaisa kvalitātes direktīvā noteikts, ka GKUP "tūlīt dara zināmus Komisijai, bet ne vēlāk kā divus gadus pēc tā gada beigām, kad novērots pirmais pārsniegums" (sk. 23. pantu).

51. Mēs analizējām uzsāktās pienākumu neizpildes procedūras, kurās bija iesaistītas sešas apmeklētās pilsētas⁴⁹. Visas sešas dalībvalstis bija lūgušas atlikt izpildes termiņu saskaņā ar 22. pantu⁵⁰. Attiecīgi pienākumu neizpildes procedūru varēja sākt tikai tad, kad Komisija bija pieņēmusi lēmumu par šiem atlikšanas lūgumiem.

52. Komisijai četros gadījumos⁵¹ ir izdevies panākt tai labvēlīgu spriedumu pret dalībvalstīm par gaisa piesārņojuma robežvērtību pārsniegšanu, taču tā nepieprasīja dalībvalstīm veikt korektīvus pasākumus. Komisija ir noteikusi jaunu pieeju un nesen panāca labvēlīgu spriedumu lietās pret Bulgāriju (2017. gada 5. aprīlī) un Poliju (2018. gada 22. februārī)⁵². Eiropas Savienības Tiesa savos spriedumos apstiprināja, ka gaisa kvalitātes uzlabošanas plānu pieņemšana nav pietiekams pasākums, lai nodrošinātu atbilstību direktīvai, un lēma, ka Bulgārija un Polija nav izpildījušas savu pienākumu pēc iespējas saīsināt laikposmu, kurā robežvērtības tiek pārsniegtas. **9. attēlā** redzams, ka pagāja seši līdz astoņi gadi, kamēr Komisija šīs lietas saistībā ar PM_{10} robežvērtību pārkāpumiem iesniedza izskatīšanai Tiesā⁵³. Lai piemērotu finansiālas sankcijas, Komisijai vēlreiz jāvēršas Tiesā un jālūdz pieņemt jaunu spriedumu⁵⁴. NO_2 robežvērtību pārkāpumi tika pieļauti daudz vēlāk, un līdz šim Tiesā vēl nav

⁴⁹ Pret visām valstīm, kuru pilsētas apmeklējām, ir uzsāktas pienākumu neizpildes procedūras saistībā gan ar PM_{10} , gan ar NO_2 . Izņēmums ir Sofija — pret Bulgāriju pienākumu neizpildes procedūra uzsākta tikai saistībā ar PM_{10} .

⁵⁰ Saskaņā ar šo pantu un ievērojot konkrētus nosacījumus, dalībvalstis var lūgt atbrīvojumu no pienākuma piemērot PM_{10} robežvērtības līdz 2011. gada 11. jūnijam, kā arī var lūgt atlikt slāpekļa dioksīda robežvērtību piemērošanu līdz 2015. gada 1. janvārim (ne vēlāk kā piecus gadus pēc 2010. gada 1. janvāra — termiņa, kas noteikts XI pielikumā).

⁵¹ Slovēnija ([C-365/10](#)), Zviedrija ([C-479/10](#)), Portugāle ([C-34/11](#)) un Itālija ([C-68/11](#)).

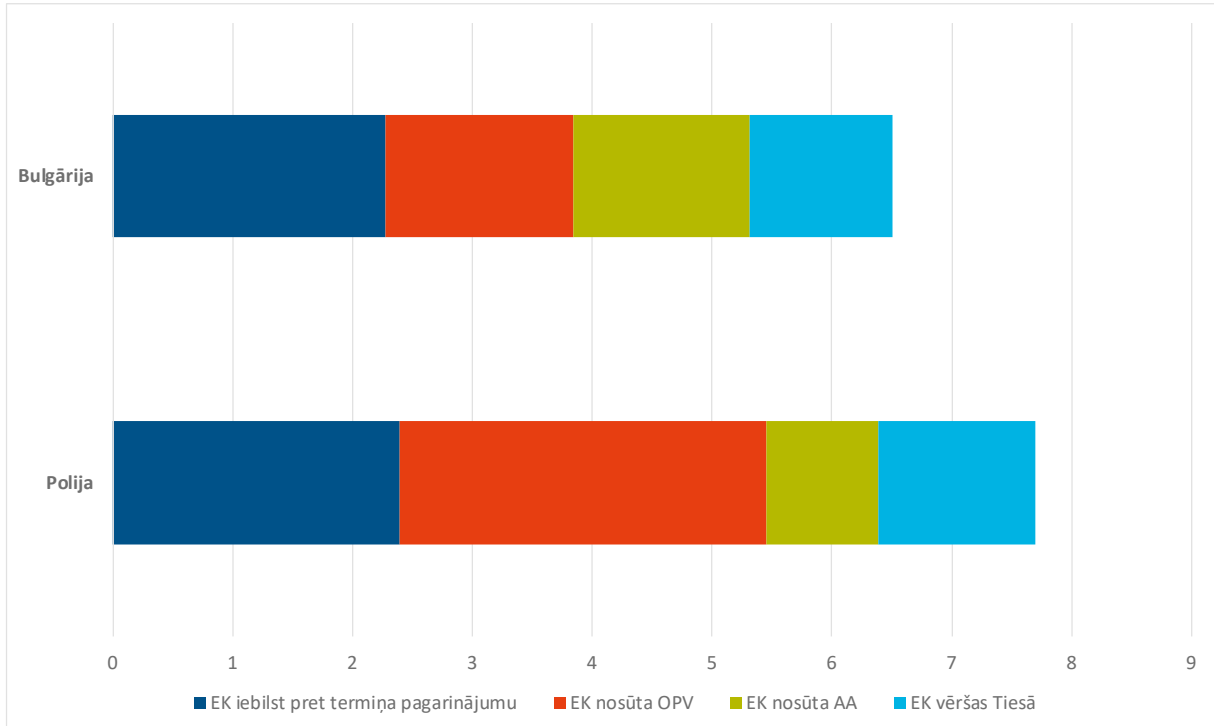
⁵² Sk. lietu [C-488/15](#) pret Bulgāriju un lietu [C-336/16](#) pret Poliju.

⁵³ Pienākumu neizpildes procedūras tika uzsāktas, nosūtot oficiālas paziņojuma vēstules (OPV) Bulgārijai (2013. gada 25. janvārī) un Polijai (2013. gada 26. aprīlī). Komisija nosūtīja argumentētu atzinumu (AA) Bulgārijai 2014. gada 11. jūlijā un Polijai 2015. gada 27. februārī.

⁵⁴ Kā skaidrots [Komisijas tīmekļa vietnē](#), tai it īpaši jāvēršas Tiesā, lai uzsāktu procedūru saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 260. pantu.

iesniegta neviena lieta. Saistībā ar ozonu nav ierosināta neviena pienākumu neizpildes procedūra⁵⁵.

9. attēls. Ar PM_{10} saistīto procedūru ilgums (gados)

Avots: Eiropas Komisija.

53. Pēc gaisa kvalitātes robežvērtību pārkāpumu konstatācijas dalībvalstīm ir vairāk nekā divi gadi laika, lai iesniegtu savus gaisa kvalitātes uzlabošanas plānus. Tā kā turpmākie dialogi saistībā ar pienākumu neizpildes procedūrām starp dalībvalstīm un Komisiju dažos gadījumos ilgst vairāk nekā piecus gadus, ļoti iespējams, ka šajā laikposmā dalībvalstis atjaunina savus gaisa kvalitātes uzlabošanas plānus. Komisijai šie atjauninātie plāni ir jāpārbauda. Attiecīgi no brīža, kad konstatēts sākotnējais pārkāpums, līdz laikam, kad Komisija lietu iesniedz izskatīšanai Tiesā, ir pagājuši vismaz septiņi gadi.

⁵⁵ Piezemes ozons netiek emitēts no konkrēta avota, taču veidojas ķīmiskas reakcijas rezultātā, prekursoru gāzēm reaģējot saules gaismas klātbūtnē. Direktīvā noteiktas tikai ozona mērķvērtības, kas, noteiktā periodā, ja iespējams, jāasniedz, un tā neprasa, lai dalībvalstis paredzētu konkrētu darbību vai plānu attiecībā uz ozona prekursoriem. Tādējādi, lai gan dažas dalībvalstis joprojām pārsniedz ozona mērķvērtību, saistībā ar ozonu pienākumu neizpildes procedūras nav uzsāktas.

54. Kopumā mēs konstatējam, ka ilgstošā izpildes procedūra līdz šim nav nodrošinājusi atbilstību direktīvai.

Dažās ES politikas jomās gaisa piesārņojuma nozīme nav pietiekami ņemta vērā, ...

55. Daudzas ES politikas jomas ietekmē gaisa piesārņotājus un tādējādi arī gaisa kvalitāti, it īpaši tās, kas saistītas ar klimata pārmaiņām, enerģētiku, transportu un mobilitāti, rūpniecību un lauksaimniecību.

56. ES klimata un enerģētikas politikas satvarā laikposmam līdz 2030. gadam izvirzītie mērķi — par 40 % samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas, vismaz 27 % no enerģijas iegūt no atjaunojamiem energoresursiem un par vismaz 27 % uzlabot energoefektivitāti — var palīdzēt samazināt emisijas. Vispārējā stāvokļa apskatā, kas publicēts 2017. gadā, mēs ziņojām, ka viens no būtiskākajiem uzdevumiem, īstenojot ES rīcību enerģētikas un klimata pārmaiņu jomā, ir ES pāreja uz mazoglekļa enerģijas avotiem un ka šī pāreja var labvēlīgi ietekmēt gaisa kvalitāti⁵⁶.

57. Dīzeļdzinēja transportlīdzekļu attīstība būtiski palīdzēja ES transportlīdzekļu ražotājiem izpildīt pienākumu samazināt oglekļa dioksīda (CO₂) emisijas⁵⁷, jo šie transportlīdzekļi salīdzinājumā ar tiem, ko darbina ar benzīnu, rada mazākas CO₂ emisijas. Tehnoloģiju attīstība un [Euro standarti](#)⁵⁸ ir ievērojami samazinājuši šādu transportlīdzekļu CO₂ un PM emisijas, taču nebija tik veiksmīgi ar NO_x emisiju samazināšanu. Jau vairākus gadus ir zināms⁵⁹, ka faktiskās NO_x emisijas bija lielākas nekā tās, kas tika noteiktas testa apstākļos. “Dīzeļgeitas” skandāls, kas sākās, kad inspektori ASV konstatēja aizdomīgus datus

⁵⁶ ERP, vispārējā stāvokļa apskats “[ES rīcība enerģētikas un klimata pārmaiņu jomā](#)”, 2017., 65. un 81. lpp.

⁵⁷ Prasības attiecībā uz CO₂ emisijām (130 g/km līdz 2015. gadam un 95 g/km līdz 2020. gadam), kas noteiktas Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 11. marta [Regulā \(ES\) Nr. 333/2014](#), ar ko groza Regulu (EK) Nr. 443/2009, lai noteiktu kārtību, kādā jāsasniedz jaunu vieglo automobiļu radīto CO₂ emisiju samazināšanas mērķis 2020. gadam (OV L 103, 5.4.2014., 15. lpp.) un kas izteiktas kā katra transportlīdzekļu ražotāja transportlīdzekļu parka vidējais rādītājs.

⁵⁸ CO₂ emisiju ierobežojumi noteikti īpašās regulās (piemēram, Regulā (EK) Nr. 443/2009).

⁵⁹ Sk. 3. secinājumu Eiropas Parlamenta [Ziņojumā par izmeklēšanu saistībā ar emisiju mērījumiem autobūves nozarē](#), kurā minēts, ka šīs neatbilstības bija zināmas jau vismaz kopš 2005. gada.

transportlīdzekļu pārbaudēs, atklāja šādu neatbilstību mērogu un iemeslus⁶⁰. Pirms šā skandāla Eiropas Komisija bija sākusi darbu pie reālistiskākas ES testēšanas procedūras. Taču atbilstības koeficienti nozīmē, ka praksē standarta “Euro 6” emisiju mērķis — 80 mg NO_x emisiju uz kilometru (pieņēmuši ES likumdevēji 2007. gadā, paredzot īstenošanu 2014. gadā) — emisiju testā reālos braukšanas apstākļos līdz 2023. gadam nebūs jāsasniedz⁶¹.

58. Degvielas nodokļi veicina dīzeļdegvielas tirdzniecību visās dalībvalstīs, izņemot Ungāriju un Apvienoto Karalisti⁶². Lai gan pēc dīzeļgeitas skandāla jaunu dīzeļdzinēju transportlīdzekļu pārdošanas apjoms samazinājās, aptuveni 40 % no visiem automobiļiem ES ir dīzeļdzinēju transportlīdzekļi⁶³. Tā kā autotransports un it īpaši dīzeļdzinēja transportlīdzekļi ir būtisks NO₂ emisiju avots (sk. **3. attēlu**), to samazināšanas centieni ir sarežģīti.

59. ES klimata pārmaiņu politika atbalsta biomasas kā atjaunojamā energoresursu avota izmantošanu⁶⁴. [Atjaunojamo energoresursu direktīvā](#)⁶⁵ 2009. gadā tika noteikts, ka ES līdz 2020. gadam vismaz 20 % no tai nepieciešamā kopējā enerģijas daudzuma jāiegūst no atjaunojamiem energoresursiem. Kopš tā laika ES finansējums ar biomasu saistītiem

⁶⁰ Sk. izmeklēšanas ziņojumus, ko sagatavoja [Eiropas Parlaments](#), [Vācija](#), [Francija](#) un [Apvienotā Karaliste](#). Emisijas no dīzeļdzinēja transportlīdzekļiem reālos braukšanas apstākļos vidēji var būt četras vai piecas reizes lielākas nekā testu vērtības (EVA, [“Emissions of the main air pollutants in Europe”](#) [Galveno gaisa piesārņotāju emisijas Eiropā], 2015.).

⁶¹ Komisijas regulas (ES) Nr. [2016/427](#), [2016/646](#), [2017/1151](#) un [2017/1154](#). Emisiju testi reālos braukšanas apstākļos attiecas uz jauniem automobiļu modeļiem kopš 2017. gada septembra, un šādi testi tiks veikti visiem jauniem automobiļiem no 2019. gada septembra. Lai automobiļu ražotāji varētu pielāgoties, tiem atļauts pārsniegt NO_x emisiju robežvērtību (80 mg/km, piemēro kopš 2014. gada), piemērojot koeficientu 2,1, proti, līdz 2019. gadam pieļaujama emisiju daudzums ir 168 mg/km. Koeficients tiek samazināts līdz 1,5, proti, 120 mg/km, 2021. gadā, un mērķis ir līdz 2023. gadam panākt, lai tiktu ievērota robežvērtība 80 mg/km.

⁶² EVA, [“Transport fuel prices and taxes indicators”](#) [Transportlīdzekļu degvielas cenu un nodokļu rādītāji], 2017.

⁶³ Starptautiskā Tīra transporta padome (ICCT), [“European Vehicle Market Statistics - Pocketbook 2017/18”](#) [Eiropas transportlīdzekļu tirgus statistika — 2017.–2018. gada uzziņu krājums] un Eurostat [“Passenger cars in the EU”](#) [Vieglie automobiļi Eiropas Savienībā].

⁶⁴ Biomasa ir organiskas vielas (koksne un ogles), kuru sadedzināšanas procesā var ražot enerģija.

⁶⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa Direktīva 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK (OV L 140, 5.6.2009., 16. lpp.).

projektiem ir palielinājies vairāk nekā divas reizes⁶⁶. Mūsu [īpašajā ziņojumā Nr. 5/2018](#) par atjaunojamo energoresursu enerģiju ilgtspējīgai lauku attīstībai mēs ziņojām, ka koksnes biomasas sadedzināšana arī var palielināt atsevišķu kaitīgu gaisa piesārņotāju emisijas. EVA ir konstatējusi līdzīgas problēmas⁶⁷.

60. Neefektīvu cietā kurināmā apkures katlu vai sildītāju izmantošana saasina problēmu saistībā ar vietējās siltumapgādes radīto gaisa piesārņojumu. ES ir noteikusi standartus, lai uzlabotu šādu iekārtu efektivitāti ([Ekodizaina direktīva](#)⁶⁸ un tās [īstenošanas regulas](#)), taču šie standarti stāsies spēkā tikai 2022. gadā attiecībā uz jaunām iekārtām.

61. [Rūpniecisko emisiju direktīva](#) (RED) ir galvenais ES tiesību akts, kas reglamentē gaisa piesārņotāju emisijas no rūpnieciskām iekārtām (sk. [I pielikumu](#)). Direktīva paredz iespēju dalībvalstīm noteikt mazāk stingras emisiju robežvērtības, ja labāko pieejamo tehnisko paņēmieni (LPTP) izmantošana rada “nesamērīgi lielas izmaksas” salīdzinājumā ar videi sniegto labumu. Direktīva arī atļauj izmantot vairākus “elastības instrumentus”, uz lielām sadedzināšanas iekārtām attiecinot atbrīvojumu no robežvērtībām. Piemēram, 15 dalībvalstis⁶⁹ ir pieņēmušas “valsts pārejas plānus”, kas paredz līdz 2020. gadam piemērot augstākas emisiju robežvērtības; vairākām vietējām siltumenerģijas ražošanas iekārtām ir piešķirts īpašs atbrīvojums līdz 2023. gadam, savukārt citām iekārtām nav jāpiemēro LPTP, ja tās ierobežo savu darbību un tiek slēgtas līdz 2024. gadam.

⁶⁶ ES finansējums palielinājās no 1,6 miljardiem EUR 2007.–2013. gadā līdz 3,4 miljardiem EUR 2014.–2020. gadā. *Datu avots*: Eiropas Komisija.

⁶⁷ EVA ziņojumā “[Air quality in Europe — 2016 report](#)” [Gaisa kvalitāte Eiropā — 2016. gada ziņojums] bija norādīts, ka uz klimatu vērsta politika ne vienmēr ir atbilstīga uz gaisa kvalitāti vērstai politikai un ka biomasas izmantošana mājokļu siltumapgādei rada gaisa piesārņotāju emisijas, kas var būtiski palielināt negatīvo ietekmi uz cilvēku veselību (22. lpp.).

⁶⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 21. oktobra Direktīva 2009/125/EK, ar ko izveido sistēmu, lai noteiktu ekodizaina prasības ar enerģiju saistītiem ražojumiem (OV L 285, 31.10.2009., 10. lpp.).

⁶⁹ Bulgārija, Čehijas Republika, Īrija, Grieķija, Spānija, Horvātija, Lietuva, Ungārija, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovēnija, Slovākija, Somija un Apvienotā Karaliste.

62. Lauksaimniecība rada 94 % amonjaka (NH₃) emisiju Eiropas Savienībā⁷⁰. Amonjaks ir galvenais PM prekursors. EVA norāda, ka NH₃ emisijas no lauksaimniecības ir iemesls augstas PM koncentrācijas epizodēm vairākos Eiropas reģionos, un tāpēc tiek pārkāptas Gaisa kvalitātes direktīvā noteiktās PM₁₀ robežvērtības⁷¹.

63. Lai gan ES politika reglamentē lauksaimniecības praksi⁷², nozares radīto gaisa piesārņotāju samazināšanas jomā progress ir bijis ļoti lēns⁷³, turklāt kopš 2012. gada NH₃ emisijas ir pat palielinājušās⁷⁴. EVA norāda — lai gan ir pieņemti tehniski un ekonomiski īstenojami pasākumi, piemēram, agronomijas, mājlopu audzēšanas vai enerģētikas jomā, to mērogam un intensitātei ir jābūt tādiem, lai panāktu ievērojamus emisiju samazinājumus⁷⁵.

... un ES finansējums ir noderīgs, taču ne vienmēr tiek izmantots mērķtiecīgi

64. Mēs vērtējam, kā programma LIFE, Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF) un Kohēzijas fonds (KF) atbalstīja darbības gaisa kvalitātes uzlabošanas jomā sešās dalībvalstīs, ko apmeklējām.

⁷⁰ Sk. EVA, "[Air quality in Europe — 2017 report](#)" [Gaisa kvalitāte Eiropā — 2017. gada ziņojums], 2017., 21. lpp.

⁷¹ EVA, "[Air quality in Europe — 2017 report](#)" [Gaisa kvalitāte Eiropā — 2017. gada ziņojums], 2017., 24. lpp.

⁷² It īpaši KLP paredzētie [agrovīdes pasākumi](#) un citi Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai ieguldījumi, kā arī [Nitrātu direktīva](#) (Padomes 1991. gada 12. decembra Direktīva 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskas izcelsmes nitrāti, OV L 375, 31.12.1991., 1. lpp.), kurā uzsvērta nitrogēnu ietekme uz ūdens, nevis gaisa, kvalitāti.

⁷³ Laikposmā no 2000. līdz 2015. gadam NH₃ emisijas ES samazinājās tikai par 7 %. Sk. EVA, "[Air quality in Europe — 2017 report](#)" [Gaisa kvalitāte Eiropā — 2017. gada ziņojums], 2017., 21. un 29. lpp.

⁷⁴ ERP, "[Informatīvais apskats: KLP nākotne](#)", 2018., 11. lpp.

⁷⁵ EVA, "[Air quality in Europe — 2017 report](#)" [Gaisa kvalitāte Eiropā — 2017. gada ziņojums], 2017., 24.–29. lpp.

Programma LIFE

65. ES atbalsta gaisa kvalitātes uzlabošanu, īstenojot [programmu LIFE](#)⁷⁶. Mēs pārbaudījām sešus LIFE projektus, kas bija saistīti ar gaisa kvalitāti, Vācijā, Itālijā un Polijā⁷⁷. Viens no tiem bija projekts "[LIFE Legal Actions – Legal Actions on Clean Air](#)" [LIFE tiesiskās darbības — tiesiskās darbības, lai panāktu tīru gaisu], kas paredzēja sniegt atbalstu ieinteresētajām personām, kuras pārstāvēja pilsonisko sabiedrību un varēja, piemēram, ierosināt lietas tiesā, lai panāktu gaisa kvalitātes uzlabojumus⁷⁸ (sk. **73. punktu**). LIFE finansējuma izmantošana, lai atbalstītu civilprasību iesniegšanu dalībvalstu līmenī, ir jauns, izmaksu ziņā lietderīgs un ātrs risinājums, lai mudinātu dalībvalstis un pilsētas atbalstīt gaisa kvalitātes uzlabošanas politiku.

66. Kopš 2014. gada programmas LIFE [integrētie projekti](#) paredz atbalstu gaisa kvalitātes uzlabošanas politikas plānošanai, izmantojot citu pieejamo ES finansējumu. Piemēram, integrētais projekts nodrošināja atbalstu Mazpolijas gaisa kvalitātes uzlabošanas plāna īstenošanai Polijā. Projekts ietvēra reģiona iedzīvotājiem paredzētu informēšanas kampaņu, lai veidotu izpratni par cietā kurināmā apkures katlu radīto dūmu bīstamību (sk. plakātu, kas redzams **10. attēlā** un kas sniedz šādu vēstījumu: "Tava apkures katla radītie dūmi nogalina!").

⁷⁶ Kopš 2014. gada, īstenojot LIFE programmu, ir finansēti 17 ar gaisa kvalitāti saistīti projekti, kuru kopējā vērtība ir 38 miljoni EUR.

⁷⁷ Šo projektu kopējais finansējums bija 41 miljons EUR (24 miljonus EUR finansēja ES).

⁷⁸ It īpaši, pamatojoties uz pamatnostādņēm, kas noteiktas [Tīra gaisa rokasgrāmatā](#), kura izstrādāta, izmantojot šajā projektā paredzēto atbalstu. Īstenojot šo projektu, ir sniegts atbalsts lietās ar labvēlīgu iznākumu, piemēram, Čehijas Republikā un Apvienotajā Karalistē.

10. attēls. Piemērs — sabiedrības informēšanas plakāts, kas izveidots, īstenojot programmu LIFE Mazpolijā

Avots: [Marshall Office of Malopolska Region](#) [Mazpolijas Maršala birojs], Polija.

Kohēzijas politikas finansējums

67. ERAF un KF nodrošina lielāko daļu ES finansējuma gaisa kvalitātes uzlabošanai. Vairākas darbības ir vērstas tieši uz gaisa piesārņojuma samazināšanu, taču daudzas citas darbības, kurām ir citi mērķi (piemēram, videi draudzīgs pilsētas transports vai energoefektivitāte), arī var labvēlīgi ietekmēt gaisa kvalitāti.

68. Pieejamais īpaši paredzētais finansējums⁷⁹ palielinājās no 880 miljoniem EUR 2007.–2013. gada plānošanas periodā līdz 1,8 miljardiem EUR 2014.–2020. gada periodā, taču tas veidoja mazāk nekā 1 % no kopējā kohēzijas politikas finansējuma. Trīs no dalībvalstīm, kuras apmeklējām, izmantoja šo finansējumu, taču tikai Polijā laikposmā starp iepriekšējo un pašreizējo plānošanas periodu attiecīgais finansējums būtiski palielinājās. Čehijas Republikā finansējuma līmenis saglabājās nemainīgs, savukārt Bulgārijā tas būtiski samazinājās (sk. **2. tabulu**).

⁷⁹ Gaisa kvalitātes uzlabošanas pasākumiem piešķirts īpašs intervences kods (kods 083; 2007.–2013. gadā šai jomai piešķirtais kods bija 47), taču, tā kā katram projektam ir atsevišķs kods, daudziem projektiem, kuri ir saistīti arī ar gaisa kvalitātes uzlabošanu, var tikt piešķirts cits kods.

2. tabula. Mērķorientēts finansējums gaisa kvalitātes uzlabošanai Bulgārijā, Čehijas Republikā un dažos Polijas reģionos

<i>(miljonos EUR)</i>	2007.–2013. g.	2014.–2020. g.	Variācija
Bulgārija	120	50	-58 %
Čehijas Republika	446	454	+2 %
Polija¹	140	368	+163 %

- (1) Summas no Mazpolijas Darbības programmas infrastruktūrai un videi un Reģionālās darbības programmas.

Avots: Eiropas Komisija un dalībvalstis.

69. Mēs konstatējam gadījumus, kad dalībvalstis šo finansējumu nebija prioritāri piešķirušas tiem projektiem, kuru mērķis bija likvidēt galvenos piesārņojuma avotus un piesārņotājus, kas bija noteikti gaisa kvalitātes zonās, ko apmeklējām (sk. **4. izcēlumu**). Piemēram, netika īstenots neviens projekts, lai samazinātu mājokļu siltumapgādes radītās emisijas Sofijā (mājokļu siltumapgāde ir būtisks *PM* emisiju avots)⁸⁰.

70. Mēs arī konstatējam, ka ES finansētie projekti nebija pietiekami labi atbalstīti dalībvalstu gaisa kvalitātes uzlabošanas plānos. Piemēram, Krakovā tiek īstenota apkures katlu nomaiņas programma, taču valsts iestādes neierobežo neefektīvu apkures katlu vai zemas kvalitātes ogļu pieejamību.

⁸⁰ Sofijā intervences pasākumi mājokļu siltumapgādes jomā joprojām tiek izvērtēti un plānoti.

71. Mēs konstatējam arī labus piemērus — tādus ES finansētus projektus, kas bija pietiekami mērķtiecīgi un tieši veicināja emisiju no vietējiem avotiem samazināšanu atbilstīgi dalībvalstu gaisa kvalitātes uzlabošanas plāniem. No šādiem piemēriem var minēt vecu dīzeļdzinēja autobusu aizstāšanu ar autobusiem, kuru dzinējus darbina ar saspiestu dabasgāzi (CNG), kā arī apkures katlu maiņas programmas Ostravā. Tika īstenoti arī projekti, lai modernizētu neefektīvas mājokļu siltumapgādes sistēmas (Krakovā) un sabiedrisko transportu (Krakovā un Sofijā). Līdz 2013. gadam tika īstenoti projekti, lai samazinātu rūpnieciskās emisijas Krakovā un Ostravā (būtisks *PM* un *NO_x* emisiju avots)⁸¹.

Atbalstīta rūpniecības iekārta Ostravā.

Avots: ERP.

Arvien būtiskāka nozīme ir iedzīvotāju rīcībai, ...

72. EVA uzskata, ka sabiedrības informēšana ir ļoti svarīgs aspekts, lai novērstu gaisa piesārņojumu un mazinātu tā kaitīgo ietekmi⁸², un PVO uzsver, ka “pārredzamības uzlabošana un kvalitatīvas informācijas plaša izplatīšana pilsētās veicinās iedzīvotāju pilnvērtīgu dalību lēmumu pieņemšanas procesos”⁸³. Gaisa kvalitātes direktīvā noteikti

⁸¹ Līdz 2013. gadam ES struktūrfondu atbalstu varēja izmantot, lai mazinātu tādas kaitīgu gaisa piesārņotāju emisijas no rūpniecības iekārtām (*NO_x*, *SO_x* un *PM*), kuras bija iekļautas ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā. Čehijas Republika izmantoja šo iespēju. Šajā plānošanas periodā šādas iespējas vairs nav, ja šādi projekti var mazināt arī *CO₂* emisijas.

⁸² EVA, “[Cleaner air benefits human health and climate change](#)” [Tīrāks gaiss labvēlīgi ietekmē cilvēku veselību un klimata pārmaiņas], 2017.

⁸³ PVO, “[Global Report on Urban Health](#)” [Vispārējs ziņojums par pilsētu iedzīvotāju veselību], 2016., 206. lpp.

trauksmes līmeņi attiecībā uz SO₂, NO₂ un O₃, taču nav noteikti attiecībā uz PM⁸⁴, un direktīva paredz pienākumu dalībvalstīm sniegt sīki izstrādātu informāciju sabiedrībai⁸⁵.

Tādējādi iedzīvotāji var aktīvi iesaistīties Gaisa kvalitātes direktīvas īstenošanas uzraudzībā dalībvalstīs, it īpaši, ja īstenošanas rezultāti liek izdarīt sarežģītu politisku izvēli. Rīcība vietējā mērogā ir svarīga, bet par to ir jāinformē sabiedrība, jo iedzīvotāji tikai tad var iesaistīties politikas veidošanā un, vajadzības gadījumā, rīkoties, tostarp mainīt savu rīcību, ja viņi ir labi informēti.

73. Par iedzīvotāju rīcības arvien pieaugošo nozīmi liecina nesen notikušās tiesas prāvas, kuras ierosinājuši iedzīvotāji un NVO pret savas valsts iestādēm. Čehijas Republikā, Vācijā, Francijā, Itālijā un Apvienotajā Karalistē valsts tiesas ir pieņēmušas labvēlīgus spriedumus attiecībā uz iedzīvotāju tiesībām uz tīru gaisu un pieprasījušas šīm dalībvalstīm rīkoties, lai mazinātu gaisa piesārņojumu.

... taču direktīva skaidri neparedz aizsargāt sabiedrības tiesības uz tiesu pieejamību, ...

74. Tiesības uz taisnīgu tiesu un saņemt informāciju, kā arī sabiedrības tiesības piedalīties vides lēmumu pieņemšanā paredz [Orhūsas konvencija](#), un ES un tās 28 dalībvalstis ir šīs konvencijas puses⁸⁶. Mēs konstatējam, ka citās vides direktīvās ir iekļauti sīki izstrādāti noteikumi, kas nodrošina sabiedrības tiesības uz taisnīgu tiesu, taču Gaisa kvalitātes direktīvā šādu noteikumu nav⁸⁷.

⁸⁴ [Gaisa kvalitātes direktīvas](#) 19. pants un XII pielikums.

⁸⁵ [Gaisa kvalitātes direktīva](#), 26. pants.

⁸⁶ ES apstiprināja Orhūsas konvenciju, pieņemot Padomes 2005. gada 17. februāra [Lēmumu 2005/370/EK](#) par to, ka Eiropas Kopienas vārdā noslēdz Konvenciju par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem (OV L 124, 17.5.2005., 1. lpp), un transponēja noteikumus par pieeju informācijai saistībā ar vides jautājumiem attiecībā uz ES dalībvalstīm, pieņemot Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 28. janvāra [Direktīvu 2003/4/EK](#) par vides informācijas pieejamību sabiedrībai un par [Padomes Direktīvas 90/313/EEK](#) atcelšanu (OV L 41, 14.2.2003., 26. lpp.), un — attiecībā uz ES iestādēm un struktūrām —, pieņemot Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 6. septembra [Regulu \(EK\) Nr. 1367/2006](#) (OV L 264, 25.9.2006., 13. lpp.) par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem.

⁸⁷ Plašākas tiesības griezties tiesu iestādēs paredzētas Rūpniecisko emisiju direktīvas 25. pantā, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 13. decembra [Direktīvas 2011/92/ES](#) par dažu

75. Dalībvalstu tiesību akti būtiski atšķiras, un pilsoniskās sabiedrības organizācijas ir apzinājušas šķēršļus, kas vairākās dalībvalstīs liedz iedzīvotājiem iespēju griezties tiesu iestādēs.

... turklāt informācija par gaisa kvalitāti reizēm ir neskaidra

76. Mēs pārbaudījām informāciju, ko sešu mūsu apmeklēto valstu iestādes bija darījušas pieejamu iedzīvotājiem tiešsaistē. Lai to paveiktu, mēs pārbaudījām gaisa kvalitātes indeksus, informāciju par gaisa piesārņojuma ietekmi uz veselību, reāllaika gaisa kvalitātes datu pieejamību un citus instrumentus.

77. Gaisa kvalitātes indeksi ir instrumenti, kas var nodrošināt saprotamu informāciju iedzīvotājiem. Piecas no sešām apmeklētajām pilsētām izmanto šādus indeksus. Mēs konstatējām, ka dalībvalstis, reģioni un pilsētas atšķirīgi nosaka gaisa kvalitātes indeksus un tādēļ vienāda gaisa kvalitāte tiek novērtēta atšķirīgi (sk., piemēram, **3. tabulu**). Tā kā vienāds gaisa piesārņojuma līmenis rada vienādu kaitējumu cilvēku veselībai neatkarīgi no vietas, vienāda gaisa kvalitātes līmeņa atšķirīga klasifikācija negatīvi ietekmē sniegtās informācijas ticamību.

3. tabula. Gaisa kvalitātes indeksi, ņemot vērā PM_{10} (2018. gada marts)

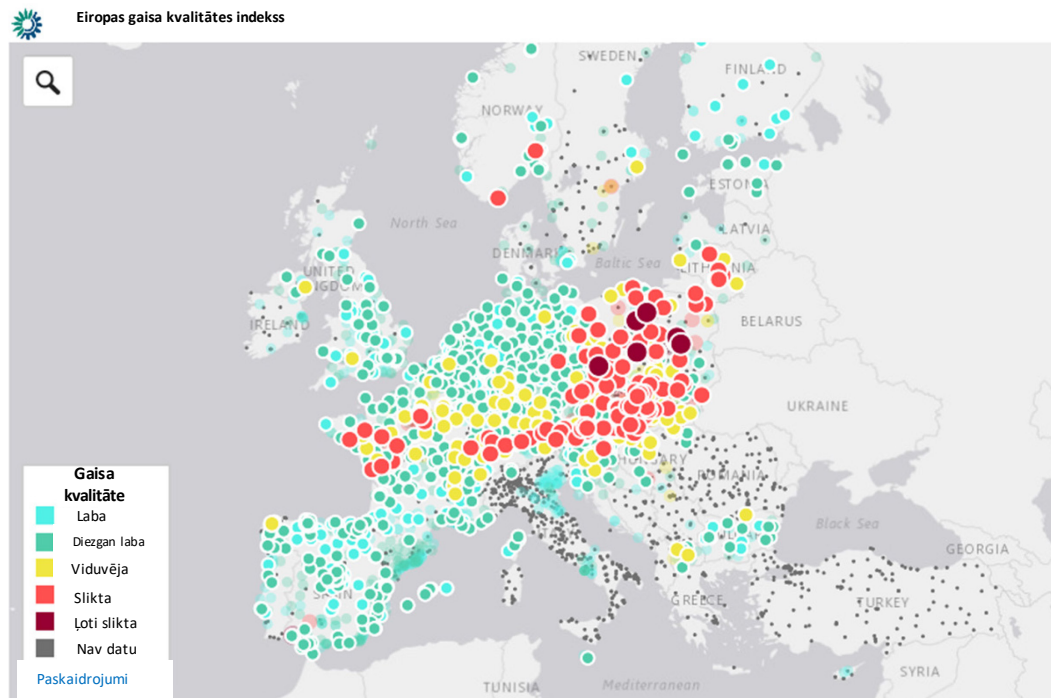
Indekss, kas balstīts uz PM stundas/dienas vērtību		0	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	140	180	200+			
EVA		laba			diezgan laba		viduvēja		slihta						ļoti slihta			
Briesele	izcila	ļoti laba		laba		diezgan laba		viduvēja		neapmierinoša		ļoti neapmierinoša		slihta		ļoti slihta		
	Milāna	laba			diezgan laba		viduvēja		neapmierinoša		ļoti neapmierinoša		slihta		ļoti slihta		ārkārtīgi slihta	
Krakova	ļoti laba			laba		diezgan laba		viduvēja		neapmierinoša		ļoti neapmierinoša		slihta		ļoti slihta		
Ostrova	ļoti laba		laba		diezgan laba		viduvēja		neapmierinoša		ļoti neapmierinoša		slihta		ļoti slihta		ārkārtīgi slihta	
Štutgarte	ļoti laba		laba		diezgan laba		viduvēja		neapmierinoša		ļoti neapmierinoša		slihta		ļoti slihta		ārkārtīgi slihta	
Sofija	laba			diezgan laba		viduvēja		neapmierinoša		ļoti neapmierinoša		slihta		ļoti slihta		ārkārtīgi slihta		

Avots: ERP un pilsētu vietnes.

sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu 11. pantā (OV L 26, 28.1.2012., 1. lpp.). Mēs arī konstatējām, ka tiesības uz sabiedrības līdzdalību vides lēmumu pieņemšanā nebija tik redzamas Gaisa kvalitātes direktīvā kā citās direktīvās (sk. 31. pantu Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 19. novembra [Direktīvā 2008/98/EK](#) par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu (OV L 312, 22.11.2008., 3. lpp.) vai arī 19. pantu Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 6. septembra [Direktīvā 2006/66/EK](#) par baterijām un akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem un ar ko atceļ Direktīvu 91/157/EEK (OV L 266, 26.9.2006., 1. lpp.)).

78. Tā kā dalībvalstis nebija vienojušās par vienotu indeksu, EVA sadarbībā ar Eiropas Komisiju nesen pieņēma indeksu attiecībā uz visu ES teritoriju (sk. **11. attēlu**). Apskatot EVA indeksu, iedzīvotāji var reāllaikā salīdzināt gaisa kvalitāti visā Eiropā. Tas nenozīmē atbilstības ES standartiem izvērtēšanu (tam nepieciešamas garākas datu sērijas).

11. attēls. EVA gaisa kvalitātes indekss 2018. gada 20. martā

Avots: [EVA](#).

79. Gaisa kvalitātes direktīvā noteikta prasība dalībvalstīm informēt sabiedrību par gaisa piesārņojuma iespējamo ietekmi uz veselību. Tiešsaistē pieejamā informācija, ko valsts iestādes sniedza par gaisa piesārņojuma ietekmi uz veselību un par pasākumiem, ko iedzīvotāji var veikt, lai mazinātu riskus, reizēm bija ierobežota un grūti atrodama. Tas ir īpaši svarīgi, ja tiek uzskatīts, ka, nosakot ES standartus, pienācīgi nav novērtēti riski, ko rada slikta gaisa kvalitāte (sk. **19.–27. punktu**).

80. Dalībvalstīm ir pienākums paziņot Komisijai reāllaika gaisa kvalitātes datus⁸⁸. Mūsu revīzijas laikā to bija izdarījušas divdesmit piecas dalībvalstis⁸⁹. No sešām pilsētām, ko apmeklējām, četras pilsētas savās tīmekļa vietnēs publicēja reāllaika datus⁹⁰. Šīs pilsētas izmantoja dažādus risinājumus, lai informētu sabiedrību. **4. tabulā** sniegti vairāki piemēri par labu praksi, ko izmantoja pilsētas, lai informētu iedzīvotājus.

4. tabula. Laba prakse iedzīvotāju informēšanā

Telpiskās kartes, izmantojot modelēšanu	Brisele, Milāna, Ostrava
Paziņojumi par gaisa piesārņojuma maksimumiem (īszīņa vai e-pasts u. tml.)	Brisele, Krakova, Ostrava
Viedtālrunu lietojumprogrammas	Ostrava, Krakova
Displeja paneļi publiskās vietās (ielas, metro)	Krakova, Sofija
Lejupielādējamas datu sērijas analīzes veikšanai	Brisele, Štutgarte, Milāna, Krakova
PM agrīnās brīdināšanas sistēma, pamatojoties uz laika prognozēm	Štutgarte

81. Lai gan lielākā daļa pilsētu, ko apmeklējām, sagatavoja gaisa kvalitātes indeksus un kvalitatīvus reāllaika datus, un dažas pilsētas izmantoja citus labas prakses risinājumus, mēs secinājām, ka sabiedrībai sniegtā informācija nebija tik kvalitatīva vai noderīga kā informācija, ko sniedza vairākas citas Eiropas pilsētas⁹¹.

⁸⁸ Šie dati tehniski tiek uzskatīti par aktuālajiem datiem. Tos ar ļoti īsiem laika intervāliem (parasti katru stundu) automātiski nosūta EVA. [Komisijas 2011. gada 12. decembra Īstenošanas lēmuma 2011/850/ES](#), kurā izklāstīti noteikumi par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2004/107/EK un Direktīvu 2008/50/EK attiecībā uz savstarpēju informācijas apmaiņu un ziņojumiem par apkārtējā gaisa kvalitāti (OV L 335, 17.12.2011., 86. lpp.), 5. pantā noteikta prasība dalībvalstīm sniegt aktuālos datus.

⁸⁹ Rumānija, Grieķija un Itālija (daļēji) nepaziņoja aktuālos datus. [Eiropas gaisa kvalitātes portāls](#) 2018. gada 27. jūnijā neuzrādīja PM datus Dānijai, Īrijai, Kiprai, Latvijai un Maltai.

⁹⁰ Laikā, kad veicām analīzi, Sofijai datu nebija, savukārt Milāna publicēja katras stacijas iepriekšējās dienas vidējos rādītājus.

⁹¹ Piemēram, Parīze ([Airparif](#)) vai Londona ([London Air](#)). Piemēram, tīmekļa vietnē *Airparif* tiek sniegta apkopota un lietotājdraudzīga informācija par gaisa kvalitāti: šajā tīmekļa vietnē redzamas reāllaika telpiskās kartes, sniegtas nākamās dienas prognozes, kā arī piedāvāta iespēja saņemt automātiskus brīdinājumus un pieeja viedtālrunu lietojumprogrammām. Ir izstrādāta lietojumprogramma, kas ļauj aprēķināt individuālo iedarbību un optimizēt maršrutus, lai izvairītos no piesārņotākajām zonām. Tīmekļa vietnē ir arī īpaša veselības sadaļa, kurā izmantotas diagrammas un vizuālie uzskates līdzekļi, aprakstīta gaisa piesārņojuma īstermiņa un ilgtermiņa ietekme uz veselību, sniegta informācija par riskam pakļautajiem iedzīvotājiem un

SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

82. Pasaules Veselības organizācija informē, ka gaisa piesārņojums ir būtiskākais vides risks cilvēku veselībai Eiropas Savienībā, un EVA lēš, ka tas izraisa aptuveni 400 000 priekšlaicīgas nāves gadījumu katru gadu un ka šim riskam īpaši pakļauti pilsētu iedzīvotāji. Suspendētās daļiņas, slāpekļa dioksīds, sēra dioksīds un piezemes ozons ir kaitīgākie no šiem gaisa piesārņotājiem. 2008. gada Gaisa kvalitātes direktīva ir ES tīra gaisa politikas stūrakmens, jo tajā noteiktas piesārņotāju koncentrācijas robežvērtības gaisā, ko elpojam.

83. Mēs konstatējam, ka ES darbība nolūkā aizsargāt cilvēku veselību no gaisa piesārņojuma nesniedza cerēto ietekmi. Ievērojamais kaitējums cilvēkiem un saimnieciskās izmaksas līdz šim nav ņemtas vērā, lai ierosinātu atbilstīgu rīcību visā ES.

84. Lai gan **emisiju samazinājumi** ir labvēlīgi ietekmējuši gaisa kvalitāti, gaisa piesārņojums joprojām rada būtisku ietekmi uz iedzīvotāju veselību. Vairāki ES **gaisa kvalitātes standarti** ir vājāki par tiem, kas ieteikti, pamatojoties uz pierādījumiem par gaisa piesārņojuma ietekmi uz veselību. Dalībvalstis bieži vien neievēro šos standartus, un tās nav veikušas pietiekami daudz **efektīvu pasākumu**, lai uzlabotu gaisa kvalitāti. Komisijas veiktā **uzraudzība** un turpmākie **izpildes panākšanas pasākumi** neveicināja efektīvas pārmaiņas. Mēs konstatējam, ka dažās ES **politikas jomās joprojām nav pietiekami atspoguļots, cik svarīgi ir uzlabot gaisa kvalitāti**, lai gan **ES finansējums** nodrošina noderīgu atbalstu. Kā rāda veiksmīga tiesvedība vairākās dalībvalstīs, iedzīvotājiem var būt svarīga loma Gaisa kvalitātes direktīvas īstenošanas uzraudzībā dalībvalstīs, un sabiedrības **izpratne un informētība** ir uzlabojusies. Turpmāk tekstā sīki izklāstīti mūsu galvenie secinājumi un attiecīgie ieteikumi.

85. Gaisa kvalitātes direktīvas pamatā ir **gaisa kvalitātes standarti**, kas noteikti pirms 15 līdz 20 gadiem. Vairāki no šiem standartiem ir daudz vājāki nekā robežvērtības, kas noteiktas Pasaules Veselības organizācijas pamatnostādņēs. Turklāt standarti paredz iespēju bieži pārsniegt robežvērtības, kā arī neietver īslaicīgu standartu attiecībā uz $PM_{2,5}$, kas ir ļoti kaitīgs gaisa piesārņotājs (sk. **1. tabulu** un **18.–26. punktu**). Veselības nozares profesionāļi atbalsta stingrāku standartu noteikšanu ES (sk. **27. punktu**). Vāju standartu noteikšana

statistika par priekšlaicīgas nāves gadījumiem saistībā ar gaisa piesārņojumu, kā arī norādīta atsauce uz PVO pamatnostādņēm.

nenodrošina atbilstīgu satvaru cilvēku veselības aizsardzībai. Tas nozīmē, ka dažas zonas ar sliktu gaisa kvalitāti ir atbilstīgas ES tiesību aktiem.

86. Situācija uzlabojas, taču lielākā daļa dalībvalstu joprojām nenodrošina atbilstību ES gaisa kvalitātes standartiem (sk. **28.–29. punktu**).

87. Saistībā ar gaisa kvalitātes mērījumiem mēs konstatējam: nav pietiekamu garantiju, ka dalībvalstis gaisa kvalitātes mērījumus veikušas pareizajās vietās. Tā kā direktīvā noteiktie kritēriji nav precīzi, dalībvalstis piesārņojuma koncentrācijas mērījumus ne vienmēr veica galveno pilsētu ceļu vai lielu rūpniecisku teritoriju tuvumā (sk. **32.–34. punktu**), kas tomēr bija galvenie piesārņojuma avoti. Mēs uzskatām, ka Gaisa kvalitātes direktīvā noteiktais termiņš, kurā dalībvalstīm jāpaziņo dati Komisijai, nav tik stingrs kā iepriekšējās direktīvās noteiktie termiņi (sk. **35. punktu**).

88. Mēs konstatējam, ka dalībvalstis neveica pietiekami daudz **efektīvu pasākumu**, lai pēc iespējas drīzāk uzlabotu gaisa kvalitāti. Kopumā dalībvalstu gaisa kvalitātes uzlabošanas plānu kvalitāte bija nepietiekama, un tajos noteiktie pasākumi nebija pietiekami mērķtiecīgi. Šo plānu īstenošanu bieži vien negatīvi ietekmēja slihta pārvaldība (piemēram, nebija koordinācijas starp valsts iestādēm un pašvaldībām), tie netika iekļauti izmaksu tāmēs vai finansēti, kā arī tajos netika sniegta informācija par gaisa kvalitātes uzlabošanas nolūkā veikto pasākumu reālo ietekmi. Gaisa kvalitātes direktīva neparedz pienākumu dalībvalstīm informēt Komisiju par to plānu īstenošanas rezultātiem. Nepietiekamais progress gaisa kvalitātes uzlabošanas jomā uzskatāmi parāda, ka jārikojas efektīvāk (sk. **36.–47. punktu**).

89. Komisija saskaras ar ierobežojumiem, veicot dalībvalstu snieguma **uzraudzību**.

Dalībvalstīm nav jāziņo par savu gaisa kvalitātes uzlabošanas plānu īstenošanu. Dažu direktīvas noteikumu izpildi ir grūti pārbaudīt, turklāt Komisija saņem vairākus simtus gaisa kvalitātes uzlabošanas plānu un apjomīgas datu kopas, kas jāpārbauda. Mēs konstatējam, ka Komisija iesūdzēja dalībvalstis Tiesā, ja tā uzskatīja, ka tās būtiski pārkāpušas direktīvas noteikumus (sk. **48.–50. punktu**). Taču šie **izpildes** pasākumi ir ilgstoši, un līdz šim, lai gan tika pieņemti vairāki labvēlīgi spriedumi (sk. **51.–54. punktu**), gaisa kvalitātes robežvērtības joprojām tiek bieži pārkāptas.

1. ieteikums. Komisijas rīcībai ir jābūt efektīvākai

Lai efektīvāk rīkotos nolūkā uzlabot gaisa kvalitāti, Komisijai ir

- a) jādalās ar paraugpraksi no dalībvalstīm, kuras ir sekmīgi atspoguļojušas Gaisa kvalitātes direktīvas prasības savos Gaisa kvalitātes uzlabošanas plānos, tostarp par tādiem jautājumiem kā informācija, kas ir svarīga monitoringa mērķiem; kuras ir īstenojušas mērķtiecīgus, budžetā paredzētus īstermiņa pasākumus gaisa kvalitātes uzlabošanai un kuras ir plānojušas koncentrācijas līmeņa samazināšanu konkrētās vietās;
- b) aktīvi jāpārvalda pienākumu neizpildes procedūras katrs posms, lai saīsinātu laiku līdz lietu atrisināšanai vai iesniegšanai Tiesā;
- c) jāpalīdz tām dalībvalstīm, kuras visvairāk ietekmē ES iekšējais pārrobežu gaisa piesārņojums, veicinot to sadarbību un kopīgas darbības, kas ietver attiecīgu pasākumu ieviešanu to gaisa kvalitātes uzlabošanas plānos.

Īstenošanas mērķtermiņš: 2020. gads.

90. Ņemot vērā mūsu secinājumus par **gaisa kvalitātes standartiem**, dalībvalstu veiktajiem **pasākumiem**, lai uzlabotu gaisa kvalitāti, kā arī par turpmāko **uzraudzību un izpildes panākšanu**, un **sabiedrības izpratnes un informētības** uzlabošanu (sk. turpmāk tekstā), iesakām Komisijai apsvērt iespēju vērienīgi atjaunināt Gaisa kvalitātes direktīvu, kas joprojām ir būtisks instruments, lai panāktu tīrāku gaisu, ko elpojam.

2. ieteikums. Vērienīgi jāatjaunina Gaisa kvalitātes direktīva

Komisijai, sagatavojot priekšlikumu likumdevējam, jāpievēršas šādiem jautājumiem:

- a) ES robežvērtību un mērķvērtību (*PM*, SO_2 un O_3) iespējama pārskatīšana atbilstīgi jaunākajām PVO pamatnostādņēm; tādu gadījumu, kad piesārņotāju (*PM*, NO_2 , SO_2 un O_3) koncentrācija var pārsniegt standartus, skaita samazināšana; kā arī īslaicīgas $PM_{2,5}$ robežvērtības un *PM* trauksmes robežvērtību noteikšana;
- b) gaisa kvalitātes uzlabošanas plānu pilnveide, it īpaši, lai tie būtu lielākā mērā vērsti uz rezultātu; prasība katru gadu ziņot par to īstenošanu; kā arī to atjaunināšana, kad vien ir nepieciešams. Būtu jāierobežo gaisa kvalitātes uzlabošanas plānu skaits katrai gaisa kvalitātes zonai;

- c) prasību precizēšana attiecībā uz rūpnieciskā un satiksmes piesārņojuma monitoringa staciju atrašanās vietu, lai precīzāk izmērītu vislielāko gaisa piesārņojuma ietekmi uz iedzīvotājiem; minimālā monitoringa staciju skaita noteikšana katram staciju veidam (satiksmes un rūpnieciskā piesārņojuma vai fona mērījumi);
- d) Komisijas iespēja pieprasīt izveidot papildu monitoringa vietas, ja tā uzskata, ka tas ir vajadzīgs efektīvākai gaisa piesārņojuma mērīšanai;
- e) īsāka termiņa noteikšana (patlaban — n+1 gada 30. septembris) — vismaz līdz n+1 gada 30. jūnijam, lai paziņotu validētus datus, kā arī skaidra prasība dalībvalstīm sniegt aktuālus (reāllaika) datus;
- f) skaidri noteikumi, kas nodrošina iedzīvotāju tiesības griezties tiesu iestādēs.

Īstenošanas mērķtermiņš: 2022. gads.

91. Daudzas ES politikas jomas ietekmē gaisa kvalitāti. Ņemot vērā to, ka gaisa piesārņojums nodara ievērojamu kaitējumu cilvēkiem un rada saimnieciskās izmaksas, mēs uzskatām, ka šīs problēmas nopietnība dažās ES politikas jomās joprojām nav pietiekami atspoguļota. Piemēram, klimata un enerģētikas politika, transporta politika, kā arī rūpniecības un lauksaimniecības politika ietver elementus, kas var negatīvi ietekmēt gaisa tīrību (sk. **55.–63. punktu**).

92. Mazāk nekā 1 % no ES kohēzijas politikas **finansējuma** tiek piešķirts tieši gaisa kvalitātes uzlabošanas pasākumiem. Taču citi kohēzijas politikas pasākumi var nodrošināt netiešu pozitīvu ietekmi uz gaisa kvalitāti. Mēs konstatējam, ka ES finansētie projekti nebija pietiekami mērķtiecīgi un nebija pietiekami labi atbalstīti dalībvalstu gaisa kvalitātes uzlabošanas plānos, taču mēs atklājām arī vairākus labus piemērus. Mēs novērojām, ka programmas *LIFE* projekti palīdzēja iedzīvotājiem īstenot pasākumus, lai uzlabotu gaisa kvalitāti savā valstī un mērķtiecīgāk virzītu ES finansētās darbības (sk. **64.–71. punktu**).

3. ieteikums. Gaisa kvalitātes jautājumu jānosaka par prioritāti un jāintegrē ES politikas jomās

Lai gaisa kvalitātes jautājumu plašāk integrētu ES politikas jomās, Komisijai ir

- a) jāizvērtē citas ES politikas jomas, kas ietver elementus, kuri var negatīvi ietekmēt gaisa tīrību, un jāveic pasākumi, lai šīs politikas jomas labāk pielāgotu gaisa kvalitātes uzlabošanas mērķim;
- b) jāizvērtē, kā faktiski tiek izlietots attiecīgais finansējums, kas pieejams ES gaisa kvalitātes mērķu sasniegšanai, lai mazinātu gaisa piesārņotāju emisijas, it īpaši *PM*, *NO_x* un *SO_x* emisijas.

Īstenošanas mērķtermiņš: 2022. gads.

93. Sabiedrības **izpratnei un informētībai** ir ļoti svarīga nozīme gaisa piesārņojuma mazināšanā. Pēdējā laikā iedzīvotāji aktīvāk iesaistās gaisa kvalitātes jautājumu risināšanā, un vairākās dalībvalstīs tiesas ir pieņēmušas labvēlīgus spriedumus attiecībā uz iedzīvotāju tiesībām uz tīru gaisu (sk. **72. un 73. punktu**). Tomēr mēs konstatējam, ka salīdzinājumā ar citām vides direktīvām Gaisa kvalitātes direktīvā nav paredzēti īpaši noteikumi, kas nodrošinātu iedzīvotājiem tiesības vērsties tiesu iestādēs (sk. **74. punktu**). Mēs konstatējam arī, ka iedzīvotājiem sniegtā informācija par gaisa kvalitāti reizēm bija neskaidra (sk. **76.–81. punktu**).

4. ieteikums. Jāuzlabo sabiedrības izpratne un informētība

Lai uzlabotu iedzīvotājiem sniegtās informācijas kvalitāti, Komisijai būtu

- a) piesaistot veselības nozares profesionāļus, jānosaka un jāapkopo būtiskākā informācija, kas Komisijai un dalībvalstu iestādēm jādara pieejama iedzīvotājiem (tostarp informācija par piesārņojuma ietekmi uz veselību un uzvedības ieteikumi);
- b) jāsniedz atbalsts dalībvalstīm, lai tās pieņemtu paraugpraksi saziņai ar iedzīvotājiem un viņu iesaistīšanai gaisa kvalitātes jautājumu risināšanā;
- c) jāpublicē gaisa kvalitātes zonu vērtējumi, norādot uz katru gadu panākto lielāko un mazāko progresu, kā arī jānodrošina, lai tiktu izplatīta paraugprakse, kas izmantota vietās ar labāko sniegumu;
- d) jāizveido tiešsaistes rīks, kas ļauj iedzīvotājiem ziņot par gaisa kvalitātes pārkāpumiem un sniedz atgriezenisko informāciju Komisijai par jautājumiem, kuri saistīti ar dalībvalstu pasākumiem gaisa kvalitātes uzlabošanai;

- e) jāsniedz atbalsts dalībvalstīm, lai tās izstrādātu lietotājdraudzīgus rīkus nolūkā nodrošināt plašākas sabiedrības piekļuvi gaisa kvalitātes informācijai un uzraudzībai (piemēram, viedtālrunu lietojumprogrammas un/vai īpaši šim mērķim izveidotas sociālo plašsaziņas līdzekļu lapas);
- f) jāvienojas ar dalībvalstīm par gaisa kvalitātes indeksu saskaņošanu.

Īstenošanas mērķtermiņš: 2022. gads.

Šo ziņojumu 2018. gada 11. jūlija sēdē Luksemburgā pieņēma I apakšpalāta, kuru vada Revīzijas palātas loceklis *Nikolaos A. Milionis*.

Revīzijas palātas vārdā —

priekšsēdētājs
Klaus Heiner LEHNE

Galvenās direktīvas, kurās noteikti emisiju avotu ierobežojumi

ES tiesību akti par emisiju avotiem, kas ir būtiskākie attiecībā uz gaisa piesārņotāju emisijām, cita starpā ir [Direktīva par valstīm noteikto maksimāli pieļaujamo emisiju \(NEC direktīva\)](#), kuras mērķis ir panākt vispārēju emisiju samazinājumu, kā arī [Rūpniecisko emisiju direktīva \(RED\)](#) un [Direktīva par vidējas jaudas sadedzināšanas iekārtām](#) — tās attiecas uz rūpnieciskiem emisiju avotiem; Regula par Euro 5 un Euro 6 transportlīdzekļu emisijām un citas direktīvas, kas attiecas uz transporta piesārņojumu⁹²; kā arī [Ekodizaina direktīva](#) un tās [īstenošanas regulas](#), kuras attiecas uz mājokļu siltumapgādi un aukstumapgādi.

NEC direktīva

Gaisa kvalitātes direktīvā noteiktas kopīgas piesārņojuma robežvērtības tā rašanās vietās, savukārt NEC direktīva attiecas uz emisijām dalībvalstu līmenī. Direktīvā prasīts, lai visas dalībvalstis apņemtos samazināt SO₂, NO_x, NMGOS, NH₃ un PM_{2,5} emisijas (taču skaidri nav noteikts attiecībā uz PM₁₀ emisijām) līdz 2020. gadam, līdz 2030. gadam un turpmāk.

Šī direktīva, ko pieņēma 2001. gadā un pārskatīja 2016. gadā, ir balstīta uz starptautiskajām gaisa piesārņojuma samazināšanas saistībām, ko ES un tās dalībvalstis solīja Apvienoto Nāciju Organizācijas Eiropas Ekonomikas komisijai (ANO/EEK) īstenot⁹³. ES un tās 28 dalībvalstis savus emisiju pārskatus sniedz šai ANO komisijai.

2010. gadā – mērķtermiņā, kas noteikts 2001. gada NEC direktīvā, 12 dalībvalstis nebija sasniegušas vismaz vienu no tām noteiktajiem maksimāli pieļaujamo emisiju mērķlielumiem.

⁹² It īpaši regulas [\(EK\) Nr. 715/2007](#) (2007. gada 20. jūnijs), [\(EK\) Nr. 692/2008](#) (2008. gada 18. jūlijs) un [\(ES\) Nr. 2016/427](#) (2016. gada 10. marts); kā arī [Direktīva 2007/46/EK](#) (2007. gada 5. septembris). Arī regulas [\(ES\) Nr. 595/595](#) (2009. gada 18. jūnijs) un [\(ES\) Nr. 582/2011](#) (2011. gada 25. maijs) par lielas celjspējas/kravnesības transportlīdzekļiem.

⁹³ Puses šīs saistības uzņēmas saskaņā ar [Gēteborgas protokolu](#), kas ir daļa no [Konvencijas par gaisa pārrobežu piesārņojumu lielos attālumos \(LRTAP\)](#).

RED⁹⁴ un Direktīva par vidējas jaudas sadedzināšanas iekārtām⁹⁵

Šo direktīvu mērķis ir panākt cilvēku veselības un vides augstu aizsardzības līmeni ES, samazinot kaitīgās rūpnieciskās emisijas. Tajās noteiktas saistošas robežvērtības attiecībā uz NO_x, SO₂ un putekļiem (tie satur PM)⁹⁶.

Rūpniecisko emisiju direktīvas paredz, ka aptuveni 50 000 rūpniecisko iekārtu ir jāiegūst darbības atļauja, ko piešķir ES dalībvalstu iestādes, un jāizmanto labākie pieejamie tehniskie paņēmieni (LPTP).

Rūpniecisko emisiju direktīva attiecas uz lieliem rūpniecības uzņēmumiem dažādās nozarēs, tādās kā enerģētika, metālu ražošana un apstrāde, derīgo izrakteņu ieguve, ķīmiskās vielas, atkritumu apsaimniekošana un citas. Tajā paredzēti īpaši noteikumi par kurināmā sadedzināšanu iekārtās ar kopējo nominālo ievadīto siltumjaudu, kas ir vienāda vai lielāka par 50 megavatiem (MW), un šos noteikumus piemēro aptuveni 3500 iekārtām, no tām 370 ir ļoti lielas biomasas un cietā kurināmā iekārtas, kuru saražotā siltumjauda pārsniedz 300 MW un kuras darbojas Eiropas Savienībā.

Komisija 2017. gada jūlijā, pamatojoties uz [jaunu atsauces dokumentu](#), pieņēma īstenošanas lēmumu, lai atjauninātu lielu sadedzināšanas iekārtu LPTP⁹⁷. Šo iekārtu atļaujas jāatjaunina saskaņā ar LPTP secinājumiem un saistīto piesārņotāju emisiju līmeni līdz 2021. gadam.

Direktīvu par vidējas jaudas sadedzināšanas iekārtām ar dažiem izņēmumiem piemēro sadedzināšanas iekārtām, kuru nominālā ievadītā siltumjauda ir vienāda ar vai lielāka par 1 MW un mazāka par 50 MW, neatkarīgi no to izmantotā kurināmā veida.

⁹⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 24. novembra [Direktīva 2010/75/ES](#) par rūpnieciskajām emisijām (piesārņojuma integrēta novēršana un kontrole) (pārstrādāta redakcija) (OV L 212, 1.12.2010., 17. lpp.).

⁹⁵ [Direktīva \(ES\) 2015/2193](#).

⁹⁶ Tas ir īpaši svarīgi attiecībā uz ogļu elektrostacijām, kuras rada aptuveni 52 % SO₂ rūpniecisko emisiju, 40 % NO₂ rūpniecisko emisiju un 37 % PM rūpniecisko emisiju. (Avots: *AirClim, ClientEarth* un *EEB* [Eiropas Vides biroja] ziņojums "[Clearing the Air](#)" [Tīrāks gaiss], 2017., 31. lpp.)

[Komisijas 2017. gada 31. jūlija Īstenošanas lēmums \(ES\) 2017/1442](#), ar ko saskaņā ar [Direktīvu 2010/75/ES](#) pieņem secinājumus par labākajiem pieejamajiem tehniskajiem paņēmieniem (LPTP) attiecībā uz lielām sadedzināšanas stacijām.

II PIELIKUMS

Maksimālās koncentrācijas vērtības sešās gaisa kvalitātes zonās (2017. gada 13. decembra dati)⁹⁸

NO₂						
Gada vidējās vērtības (maksimālā vērtība 40µg/m³)						
Gaisa kvalitātes zona:	Brisele	Krakova	Milāna	Ostrova	Sofija	Štutgarte
2009. g.	51,57	70,02	80,55	46,96	57,51	111,91
2010. g.	53,75	70,36	73,36	50,90	48,52	99,92
2011. g.	49,97	73,07	79,42	46,41	51,76	97,33
2012. g.	48,13	71,45	67,34	43,10	45,33	91,27
2013. g.	62,62	68,00	57,48	41,43	39,30	89,03
2014. g.	47,38	61,50	59,34	39,18	31,92	88,60
2015. g.	45,17	63,13	75,27	39,95	32,69	87,23
2016. g.	47,72	59,28	67,00	39,07	33,15	81,60

PM_{2,5}						
Gada vidējās vērtības (maksimālā vērtība 25µg/m³)						
Gaisa kvalitātes zona:	Brisele	Krakova	Milāna	Ostrova	Sofija	Štutgarte
2009. g.	23,64	39,24	34,40	38,84	23,84	25,62
2010. g.	22,44	61,13	33,38	50,21	31,14	27,29
2011. g.	25,05	54,98	39,01	41,45	44,64	23,94
2012. g.	22,76	46,20	34,00	42,22	28,00	20,74
2013. g.	20,38	43,48	30,99	35,76	30,46	20,77
2014. g.	16,99	45,02	26,19	36,18	28,71	17,67
2015. g.	16,28	43,85	31,90	33,04	24,57	17,50
2016. g.	17,20	37,88	28,53	31,63	22,14	17,80

PM₁₀						
Dienu skaits, kad pārsniegta vērtība 50µg/m³ (ne vairāk kā 35)						
Gaisa kvalitātes zona:	Brisele	Krakova	Milāna	Ostrova	Sofija	Štutgarte
2009. g.	66	168	116	135	161	112
2010. g.	49	148	90	159	134	104
2011. g.	88	204	132	123	134	89
2012. g.	57	132	111	110	108	80
2013. g.	58	158	100	102	109	91
2014. g.	33	188	88	116	104	64
2015. g.	19	200	102	84	72	72
2016. g.	15	164	73	80	71	63

PM₁₀						
Gada vidējās vērtības (maksimālā vērtība 40µg/m³)						
Gaisa kvalitātes zona:	Brisele	Krakova	Milāna	Ostrova	Sofija	Štutgarte
2009. g.	36,50	60,34	46,81	53,11	65,44	45,16
2010. g.	32,90	65,95	40,72	66,00	53,84	44,07
2011. g.	39,40	76,63	50,22	52,54	70,48	39,76
2012. g.	34,30	65,85	46,11	56,27	53,89	37,56
2013. g.	33,50	59,67	42,40	47,00	52,43	40,07
2014. g.	31,99	63,90	37,06	48,04	52,96	37,52
2015. g.	27,20	67,81	41,58	41,57	41,78	37,08
2016. g.	24,69	56,67	38,12	39,71	40,00	37,56

⁹⁸ Avots: [Eiropas gaisa kvalitātes portāls](#).

III PIELIKUMS**Pienākumu neizpildes procedūras saistībā ar Gaisa kvalitātes direktīvu (2018. gada aprīlis)**

ES dalībvalsts	Pienākumu neizpildes procedūras statuss			
	<i>PM</i> ₁₀	<i>NO</i> ₂	<i>SO</i> ₂	Uzraudzība
Beļģija	Tiesa (izskatīšana atlikta)	OPV	-	-
Bulgārija	Spriedums	-	AA	
Čehijas Republika	AA	OPV	-	-
Dānija	-	OPV	-	-
Vācija	AA	AA	-	-
Igaunija	-	-	-	-
Īrija	-	-	-	-
Grieķija	AA	-	-	-
Spānija	AA	AA	-	-
Francija	AA	AA	-	-
Horvātija	-	-	-	-
Itālija	AA	AA	-	-
Kipra	-	-	-	-
Latvija	AA	-	-	-
Lietuva	-	-	-	-
Luksemburga	-	OPV	-	-
Ungārija	AA	OPV	-	-
Malta	-	-	-	-
Nīderlande	-	-	-	-
Austrija	-	OPV	-	-
Polija	Spriedums	OPV	-	-
Portugāle	AA	OPV	-	-
Rumānija	AA	-	-	OPV
Slovēnija	OPV	-	-	-
Slovākija	AA	-	-	OPV
Somija	-	-	-	-
Zviedrija	AA	-	-	-
Apvienotā Karaliste	-	AA	-	-

Paskaidrojumi:

OPV — nosūtīta oficiāla paziņojuma vēstule.

AA – nosūtīts argumentēts atzinums.

Tiesa — lieta iesniegta izskatīšanai Eiropas Savienības Tiesā.

Spriedums — Tiesa pieņēmusi spriedumu lietā.

Pienākumu neizpildes procedūra tiek uzsākta, kad Komisija nosūta dalībvalstij oficiālu paziņojuma vēstuli (OPV), kurā izklāstīta lietas būtība. Ja Komisija uzskata, ka dalībvalsts apsvērumi nav pamatoti un pārliecinoši, tā nosūta vēl vienu vēstuli (argumentētu atzinumu (AA)), kas ir pēdējais posms pirms lietas iesniegšanas izskatīšanai Eiropas Savienības Tiesā.

KOMISIJAS ATBILDES UZ EIROPAS REVĪZIJAS PALĀTAS ĪPAŠO ZIŅOJUMU “GAISA PIESĀRŅOJUMS: MŪSU VESELĪBA JOPROJĀM NAV PIETIEKAMI AIZSARGĀTA”

KOPSAVILKUMS

I. Eiropas Vides aģentūra (EVA) lēš, ka (attiecībā uz 2014. gadu) Eiropas Savienībā (ES) 399 000 priekšlaicīgas nāves gadījumu bija saistīti ar smalku suspendēto daļiņu ($PM_{2,5}$) iedarbību, 75 000 priekšlaicīgas nāves gadījumu — ar slāpekļa dioksīda (NO_2) iedarbību un 13 600 priekšlaicīgas nāves gadījumu — ar piezemes ozona (O_3) iedarbību. Lai gan šie skaitļi zināmā mērā pārklājas (piemēram, jo NO_2 ir prekursors $PM_{2,5}$) un tos nevar vienkārši saskaitīt kopā, tie liecina, ka gaisa piesārņojums rada vairāk nekā 400 000 priekšlaicīgas nāves gadījumu ES katru gadu.

II. Pēdējās desmitgadēs ir ziņots gan par gaisa piesārņotāju emisiju, gan gaisa piesārņotāju koncentrācijas samazinājumiem, tomēr gaisa piesārņotāju koncentrācijas samazinājums nebija pietiekamā līmenī, lai nodrošinātu, ka ES gaisa kvalitātes standarti tiek ievēroti visā Eiropas Savienībā.

IV. Lai gan ne visi Gaisa kvalitātes direktīvas mērķi ir pilnībā sasniegti, šī direktīva ir ļāvusi ievērojami uzlabot gaisa kvalitāti visā ES. Nav noliedzams, ka pastāv nepilnības tajā, kā šī direktīva tiek īstenota, un ka līdz šim turpinās būtiski pārsniegumi. Taču ir piemēri, kad atbilstoši šīs direktīvas prasībām ir uzlabojusies gaisa kvalitāte vai ievērojami uzlabojies gaisa kvalitātes monitoringa. Direktīvas ir bijušas milzīgs šādu uzlabojumu virzītājspēks.

Patlaban Komisija pati veic gaisa kvalitātes direktīvu atbilstības pārbaudi, kuras ietvaros tā izvērtēs šo tiesību aktu atbilstību, lietderību, efektivitāti, saskaņotību un ES pievienoto vērtību. Neskarot šīs atbilstības pārbaudes rezultātus, Komisija uzskata, ka ES darbības ar mērķi aizsargāt cilvēku veselību no gaisa piesārņojuma ir bijušas, vismaz daļēji, efektīvas.

b) Atsevišķos gadījumos gaisa piesārņojumu var novērtēt pārāk zemu, ja tas netiek labi monitorēts konkrētos gadījumos, taču Komisija ES gaisa kvalitātes monitoringā nesaskata sistēmiskas nepilnības.

c) Dokumentā COM(2018) 330 ir sniegts Komisijas skatījums uz Gaisa kvalitātes direktīvas īstenošanu un izpildi.

d) 2018. gada paziņojumā “Tīru gaisu ikvienam” (COM(2018) 330) un 2013. gada programmā “Tīru gaisu Eiropā” (COM/2013/0918) uzsvērts tas, cik svarīgi ir novērst gaisa piesārņojumu, tostarp ar saistītu ES politikas jomu palīdzību.

Gaisa kvalitāti var uzlabot, veicot investīcijas citās jomās un panākot būtiskus papildu ieguvumus gaisa kvalitātes ziņā (piemēram, aizstājot vecas ogļu elektrostacijas ar gāzes elektrostacijām, investējot jaunās metro līnijās, pilsētu apvedceļos utt.). Šīs investīcijas nevarētu uzskatīt par tiešu finansējumu gaisa kvalitātes nodrošināšanai, tomēr tās būtiski sekmē piesārņojuma mazināšanu un gaisa kvalitātes uzlabošanu.

e) Skatīt turpmāk atbildi uz 73. un 74. punktu.

V. Komisija uzskata, ka Palātas ieteikumi ir svarīgs ieguldījums pašreizējā gaisa kvalitātes direktīvu atbilstības pārbaudē.

Konkrētas piezīmes par atsevišķiem ieteikumiem ir sniegtas turpmāk.

IEVADS

1. izcēlums. Galvenie gaisa piesārņotāji

Attiecībā uz cieto kurināmo devumu gaisa piesārņošanā jānorāda, ka šā devuma apmērs būs atkarīgs arī no izmantoto kurināmo kvalitātes un piemērotās katlu tehnoloģijas.

2. izcēlums. Gaisa kvalitāti ietekmē ne tikai piesārņotāju emisijas

Mājokļu siltumapgāde un lauksaimniecība arī ir svarīgas cilvēku darbības, kas veicina gaisa piesārņojumu.

7. Direktīvā 2008/50/EK konsolidēta iepriekšējā Pamatdirektīva 96/62/EK un trīs no tās četrām atvasinātajām direktīvām — 1999/30/EK, 2000/69/EK un 2002/3/EK. Ar dažiem izņēmumiem tajā tika noteikti nevis jauni gaisa kvalitātes standarti, bet atkārtoti apstiprināti tie standarti, par kuriem vienošanās bija panākta jau iepriekš.

Ceturtnā Direktīvas 96/62/EK atvasinātā direktīva, t. i., Direktīva 2004/107/EK, joprojām ir spēkā (un tajā ir noteikti svarīgi mērķlielumi vairākiem gaisa piesārņotājiem). Tādēļ Komisija dod priekšroku kopīgi atsaukties uz direktīvām 2004/107/EK un 2008/50/EK kā uz “gaisa kvalitātes direktīvām”, bet saprot, ka šī revīzija vērsta tikai uz pēdējo no abām direktīvām.

8. Attiecīgās prasības ir sīkāk izstrādātas Komisijas Direktīvā (ES) 2015/1480.

9. Komisija uzskata, ka saistoši ir gan robežlielumi, gan mērķlielumi. Pilnīgu definīciju skatīt direktīvas 2. pantā.

3. izcēlums. Komisijas un EVA funkcijas

Ar Īstenošanas lēmumu 2011/850/EK EVA tiek nepārprotami pilnvarota palīdzēt Eiropas Komisijai izveidot datu repozitoriju un nodrošināt tā pieejamību gaisa kvalitātes portālā.

APSVĒRUMI

22. Novērtējumā, ko veica Komisija, lai pamatotu 2013. gada tīra gaisa politikas pasākumu kopumu — COM/2013/0918 —, norādīts, ka 2013. gadā ierosinātie tiesību aktu kopumi (jo īpaši tie, kas vēlāk veidoja Direktīvu 2016/2284) varētu panākt emisijas samazināšanos 2030. gada perspektīvā un “*[au[t] ES gaisa kvalitātes standartiem pakāpeniski tuvināties PVO noteiktajām mērķkoncentrācijām*”.

Pamatojoties uz novērtējumu, kas veikts COM/2013/0918 *final* pamatošanai, Komisija secināja, ka tobrīd nebija lietderīgi pārskatīt Gaisa kvalitātes direktīvu un ka politikai drīzāk jābūt vērstai uz to, lai vēlākais līdz 2020. gadam panāktu atbilstību pašreizējiem gaisa kvalitātes standartiem.

24. Stacionāru monitoringa staciju skaitu nenosaka atkarībā no tā, vai koncentrācija ir mazāka par ES gaisa kvalitātes standartiem, bet gan atkarībā no augšējiem un apakšējiem piesārņojuma novērtēšanas sliekšņiem, kas definēti Direktīvas 2008/50/EK II pielikumā.

25. Izmaksu un ieguvumu izvērtējumi, kas veikti, lai pamatotu 2013. gada tīra gaisa politikas pasākumu kopumu, apstiprināja attiecības lielumu starp īstenošanas izmaksām un sabiedriskajiem ieguvumiem no darbības, kas paredzēta emisiju samazināšanai un gaisa kvalitātes uzlabošanai.

26. Patlaban Komisija veic gaisa kvalitātes direktīvu atbilstības pārbaudi, kuras ietvaros tā izvērtēs šo tiesību aktu atbilstību, lietderību, efektivitāti, saskaņotību un ES pievienoto vērtību, tostarp pašreizējo ES gaisa kvalitātes standartu atbilstību.

30. Ticami, laikus pieejami un salīdzināmi dati par gaisa kvalitāti ir svarīgi ne tikai Komisijai, ņemot vērā iespējamās izpildes panākšanas darbības, tā ir arī svarīga informācija sabiedrībai, kā arī vietējām, reģionālām un valsts iestādēm, lai rosinātu atbilstošas darbības, kas paredzētas pēc iespējas īsāku pārsnieguma periodu nodrošināšanai, un informētu par tām.

33. Gaisa kvalitātes direktīvā paredzēts, ka dalībvalstīm jāuztur paraugu ņemšanas punkti, kuros pārsniegts PM₁₀ robežlielums, taču tas neattiecas uz citiem piesārņotājiem. Tomēr, ja paraugu

ņemšanas punkti, kas ziņoja par citu piesārņotāju līmeņa pārsniegumiem, pārtrauc ziņošanu, Komisija veic katra atsevišķa gadījuma pēcpārbaudi, lai nodrošinātu III pielikuma B iedaļā izklāstīto makronovietojuma noteikumu ievērošanu.

35. Komisija piekrīt tam, ka laikus pieejami dati ir svarīgi. Vairums dalībvalstu ziņo saskaņā ar Īstenošanas lēmumu 2011/850/EK.

“Iepriekšējās direktīvās” bija paredzēts, ka dalībvalstīm jāinformē Komisija agrāk, taču tikai par pārsniegumu gadījumiem sešu mēnešu laikā pēc mērījumu perioda. Tomēr tās neaptvēra visus datus, kas tiek ziņoti tagad saskaņā ar Īstenošanas lēmumu 2011/850/EK.

38. Papildus trim uzskaitītajiem iemesliem Komisija saskata citus iemeslus, kas negatīvi ietekmē efektivitāti, piemēram, iemeslus, kuri saistīti ar to valsts līmeņa pasākumu, tendenču un stimulu efektivitātes nenovērtēšanu, kas mazināja vietējos centienus, integrācijas nenodrošināšanu ar citiem pasākumiem, kuri īstenoti vietējā līmenī (piemēram, klimata pasākumu vai pilsētplānošanas ietvaros).

45. Gaisa kvalitātes uzlabošanas plānu sagatavošana patiešām mēdz būt ilgstošs process, jo tiem atkarībā no attiecīgajiem noteikumiem dalībvalstīs ir nepieciešama ieinteresēto personu cieša iesaistīšanās un apspriešanās. Tomēr šī iesaistīšanās un apspriešanās nedrīkst kavēt faktiskās informācijas (piemēram, monitoringa datu, kad tie kļūst pieejami) atjaunināšanu.

48. Komisija neveic pārskatus un nepārbauda katru monitoringa staciju, taču tā novērš nepilnības monitoringa tīklā, izskatot katru gadījumu atsevišķi.

52. Komisija 2018. gada 17. maijā ir paziņojusi, ka tā vērsīsies Eiropas Savienības Tiesā pret trim dalībvalstīm (Vāciju, Franciju un Apvienoto Karalisti) par NO₂ robežlielumu pārsniegumiem, kā arī pret trim citām dalībvalstīm (Itāliju, Ungāriju, Rumāniju) par PM₁₀ robežlielumu pārsniegumiem. Sk. COM(2018) 330.

53. Saskaņā ar direktīvas 23. pantu “*plānus tūlīt dara zināmus Komisijai, bet ne vēlāk kā divus gadus pēc tā gada beigām, kad novērots pirmais pārsniegums*”.

54. Komisija ir rīkojusies bez kavēšanās un nevarēja to izdarīt ātrāk. Tā uzsāka izpildes panākšanas darbības jau 2008. gadā, tūlīt pēc direktīvas pieņemšanas, tomēr no tām izrietošie 2011. un 2012. gada nolēmumi nebija pilnībā izpildāmi (Tiesa sodīja dalībvalstis tikai par robežlielumu pārsniegumiem kādā konkrētā iepriekšējā periodā). Lai izpildītu citus nolēmumus gaisa kvalitātes uzlabošanas jomā, Komisija atkārtoti sāka pienākumu neizpildes procedūras, lai mainītu izmantoto argumentāciju.

Ņemot vērā judikatūras skaidrojumu par Bulgārijas un Polijas nolēmumiem (attieci 2017. gada 5. aprīlī un 2018. gada 22. februārī), Tiesa uzskatīja, ka konkrētās lietas ir iespējams paildzināt par vairākiem gadiem un ka ieviestie pasākumi nebija piemēroti, lai novērstu robežlielumu pārsniegumus. Tādējādi tas ir devis iespēju virzīties uz priekšu, balstoties uz stabilākiem pamatiem, un paātrināt vairāku lietu izskatīšanu (par to liecina 2018. gada maija lēmumi par vēl trīs PM₁₀ lietu un trīs NO₂ lietu nodošanu izskatīšanai Tiesā).

55. ES politikas jomās var arī būt mērķi, kas veicina gaisa kvalitātes uzlabošanu. Arī citas, ne tikai uzskaitītās politikas jomas ietekmē gaisa piesārņotājus (tostarp, bet ne tikai fiskālā politika, tirdzniecības politika, reģionālā vai pilsētu politika).

57. Eiropas tiesību akti par CO₂ standartiem vieglajiem automobiļiem ir tehnoloģiski neitrāli. Tā bija automobiļu ražotāju izvēle plaši izmantot dīzeļu tehnoloģiju, lai samazinātu savu autoparku vidējo CO₂ lielumu.

Euro 5 un *Euro 6* jāievēro visos normālos lietošanas nosacījumos. Vēl nesen nebija pieejams tests, lai to pārbaudītu. Komisija izstrādāja tādu jaunu testu emisijām reālos braukšanas apstākļos (*Real*

Driving Emissions — RDE), ar ko pārbauda automobiļu emisijas uz ceļa. *RDE* tiesību akti nodrošina, ka transportlīdzekļu emisijas nepārsniedz konkrēto robežlielumu ne tikai laboratorijā, bet arī reālos braukšanas apstākļos.

Atbilstības koeficienti nevis maina *Euro 6* robežlielumus vai ļauj ražotājiem pārsniegt tos, bet drīzāk pielāgo šos robežlielumus “normāliem lietošanas nosacījumiem”. *RDE* tiesību aktos nav noteikti jauni emisiju robežlielumi, bet izklāstīta papildu testa procedūra, kuras kvantitatīvajām prasībām jāatbilst *Euro 6* robežlielumiem. Turklāt *RDE* tests ir jauns tests, kas jāpiemēro papildus laboratorijas testam, ja ir jāturpina pilnībā ievērot *Euro 6* emisijas robežlielumu attiecībā uz NO_x, proti, 80 mg. No 2018. gada 1. septembra uz visiem jaunajiem transportlīdzekļiem attiecas laboratorijas procedūras (vieglajiem transportlīdzekļiem paredzētā pasaules mēroga testa procedūra — *WLTP*), kuras ir daudz stingrākas nekā iepriekšējās laboratorijas procedūras.

Ir svarīgi arī precizēt, ka *Dieselpate* skandāls bija saistīts ar tiesību aktos neatļautas manipulācijas ierīces izmantošanu, nevis ar jautājumu par lielām emisijām reālos braukšanas apstākļos.

59. Riski, kas saistīti ar bioenerģijas ražošanu un izmantošanu, ir izvērtēti 2016. gada Bioenerģētiskās ilgtspējas ietekmes novērtējumā (SWD(2016) 418), kas sagatavots Atjaunojamo energoresursu direktīvas pārstrādāšanai.

Biomasa netiek īpaši atbalstīta ar Atjaunojamo energoresursu direktīvu. Tas ir dalībvalstu ziņā noteikt, kā tās vēlas sasniegt savas valsts atjaunojamo energoresursu mērķus un vai ieviest atbalsta shēmas.

Emisijas no vidējas jaudas un lieljaudas koģenerācijas stacijām tiek regulētas ar ES tiesību aktiem, tostarp Direktīvu par vidējas jaudas sadedzināšanas iekārtām un Direktīvu par rūpnieciskajām emisijām. Attiecībā uz jautājumiem, kas saistīti ar biomasas izmantošanu telpas sildītājos, skatīt Komisijas atbildi uz 60. punktu.

60. Komisija uzskata, ka Ekodizaina regula un Energomarķējuma regula ir labs kompromiss attiecībā uz to, kas nepieciešams, lai samazinātu gaisa piesārņojumu, vienlaikus aizsargājot patērētājus un Eiropas rūpniecību. Prasības attiecībā uz emisijām pakāpeniski tiek ieviestas visām apkures iekārtām, kas izmanto kurināmo.

61. Tikai īpašos un pamatotos gadījumos dalībvalstis var noteikt emisiju robežlielumus, kas ir mazāk stingri nekā ar labākajiem pieejamajiem tehniskajiem paņēmieniem (LPTP) saistītie emisiju līmeņi. Šo elastību jo īpaši ierobežo vajadzība ievērot piemērojamos vides kvalitātes standartus, un sabiedrībai ir teikšana atbrīvojumu piešķiršanā, un Komisija ir informēta. Līdz šim gūtā pieredze kopš pirmo LPTP secinājumu publicēšanas liecina, ka dalībvalstu iesniegto atbrīvojumu skaits ir salīdzinoši zems¹.

63. Emisijas, tostarp NH₃ emisijas, no mājputnu vai cūku intensīvās audzēšanas ES (apmēram 20 000 lielu saimniecību) tiek regulētas ar Rūpniecisko emisiju direktīvu (RED), piemērojot LPTP. LPTP secinājumi par mājputnu vai cūku intensīvo audzēšanu tika publicēti 2017. gada 21. februārī *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*. Pirmo reizi tajos tika noteikti saistoši robežlielumi ES līmenī attiecībā uz amonjaka emisijām gaisā no cūkām vai mājputniem paredzētajām dzīvnieku novietnēm, kuri būs jāievēro, ilgākais, četrus gadus pēc publicēšanas dienas.

Sk.: <https://ec.europa.eu/jrc/en/news/new-eu-environmental-standards-large-poultry-and-pig-farms>.

68. Gaidāms, ka netiešu papildu ieguldījumu gaisa tīrībā varētu dot būtiskas daļas no Eiropas strukturālo un investīciju fondu 2014.–2020. gada investīcijām mazoglekļa ekonomikā (45 miljardi

¹ Sk. *Amec Foster Wheeler, Application of IED Article 15(4) derogations*, [https://circabc.europa.eu/sd/a/9b59019b-df6c-4e6c-a5c2-1fb25cfe049c/IED%20Article%2015\(4\)%20Report.pdf](https://circabc.europa.eu/sd/a/9b59019b-df6c-4e6c-a5c2-1fb25cfe049c/IED%20Article%2015(4)%20Report.pdf).

euro), vides aizsardzībā un resursefektivitātē (kopā 63 miljardi euro) un tīkla infrastruktūrā (kopā 58 miljardi euro), kas ir jo īpaši liels atbalsts mazaizsargātiem reģioniem un iedzīvotājiem. Pašlaik trešdaļa visu Eiropas Stratēģisko investīciju fonda investīciju (apmēram 80 miljardi euro) atbalsta enerģētikas, transporta un vides projektus. Tam visam ir netieša pozitīva ietekme uz gaisa kvalitāti (sk. COM(2018) 330 *final*).

Struktūrfondu septiņu gadu plānošanas periodā var veikt līdzekļu pārdales starp gaisa kvalitātes uzlabošanas pasākumiem (kods 83) un citām darbībām, tostarp tām, kas netieši atbalsta gaisa kvalitātes uzlabošanu (piemēram, kodi 13, 14 un 16).

69. Bulgārijas 2014.–2020. gada darbības programmā “Vide” precīzi aprakstīta tā dominējošā ietekme, ko rada mājokļu apkure un transports kā divi galvenie piesārņojuma avoti valstī, uz kuriem jāvērs darbības programmas intervences centieni šajā jomā (PA5 par gaisa kvalitāti).

72. Komisija pilnībā piekrīt, ka ir svarīgi informēt sabiedrību par gaisa kvalitāti. Tā ir cieši sadarbojusies ar EVA, lai uzlabotu gaisa kvalitātes informācijas pieejamību. Izstrādātie rīki ietver gaisa kvalitātes indeksu, kas atrodams tīmekļa vietnē <http://airindex.eea.europa.eu>.

Komisija ar lielu interesi seko līdzi arī notiekošajām iedzīvotāju zinātnes iniciatīvām, kas vērstas uz gaisa kvalitātes monitoringu, taču norāda, ka tās mēdz neatbilst datu kvalitātes mērķiem, kas izvirzīti Gaisa kvalitātes direktīvā.

Gaisa kvalitātes direktīvā patiešām nav noteikti trauksmes līmeņi attiecībā uz *PM* (tomēr vairākas dalībvalstis trauksmes līmeņus ir noteikušas).

73. Komisija apzinās, cik svarīga nozīme ir valstu tiesām Gaisa kvalitātes direktīvas prasību ievērošanā, un atbalsta to, kā par to liecina paziņojuma pieņemšana, kurš turpmāk minēts atbildē uz 74. punktu.

Attiecībā uz pieņēmumu, ka ar direktīvu netiek skaidri aizsargāta sabiedrības līdzdalība un tiesu iestāžu pieejamība, skatiet atbildi uz 74. punktu.

74. Komisija piekrīt Palātai, ka Orhūsas konvencija ir būtiska Gaisa kvalitātes direktīvai.

Attiecībā uz to, ka Gaisa kvalitātes direktīvā nav skaidru noteikumu par tiesu iestāžu pieejamību, jānorāda, ka direktīvas pieņemšanas laikā, proti, 2008. gadā, Padomei un Parlamentam tika iesniegts atsevišķs Komisijas priekšlikums, kura mērķis bija nodrošināt tiesu iestāžu plašu pieejamību vides lietās — COM(2003) 624. Tas varētu novērst vajadzību pēc īpašiem noteikumiem par tiesu iestāžu pieejamību pašā direktīvā. Tomēr šim atsevišķajam priekšlikumam nebija pietiekama Padomes atbalsta. Lai gan Gaisa kvalitātes direktīvā šī tiesību norma nav iekļauta, Tiesa ir nospriedusi, ka ES gaisa kvalitātes tiesību akti piešķir personām un nevalstiskajām organizācijām būtiskas ar veselību saistītas tiesības, kuras valstu tiesām jābūt gatavām aizstāvēt. Skatīt lietu C-237/07, *Janecek*, EU:C:2008:447 un lietu C-404/13, *Client Earth*, EU:C:2014:2382.

Komisija ir pievērsusi uzmanību šai judikatūrai 2017. gada paziņojumā par tiesu pieejamību vides lietās; skatīt dokumentu 2017/C 275/01.

SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

82. EVA lēš, ka (attiecībā uz 2014. gadu) Eiropas Savienībā 399 000 priekšlaicīgas nāves gadījumu bija saistīti ar smalku suspendēto daļiņu ($PM_{2,5}$) iedarbību, 75 000 priekšlaicīgas nāves gadījumu — ar slāpekļa dioksīda (NO_2) iedarbību un 13 600 priekšlaicīgas nāves gadījumu — ar piezemes ozona (O_3) iedarbību. Lai gan šie skaitļi zināmā mērā pārklājas (piemēram, jo NO_2 ir prekursors $PM_{2,5}$) un tos nevar vienkārši saskaitīt kopā, tie liecina, ka gaisa piesārņojums rada vairāk nekā 400 000 priekšlaicīgas nāves gadījumu ES katru gadu.

83. Lai gan ne visi Gaisa kvalitātes direktīvas mērķi ir pilnībā sasniegti, šī direktīva ir ļāvusi ievērojami uzlabot gaisa kvalitāti visā ES. Nav noliedzams, ka pastāv nepilnības tajā, kā šī direktīva tiek īstenota, un ka līdz šim turpinās būtiski pārsniegumi. Taču ir piemēri, kad atbilstoši šīs direktīvas prasībām ir uzlabojusies gaisa kvalitāte vai ievērojami uzlabojies gaisa kvalitātes monitorings. Direktīvas ir bijušas milzīgs šādu uzlabojumu virzītājspēks. Patlaban Komisija pati veic gaisa kvalitātes direktīvu atbilstības pārbaudi, kuras ietvaros tā izvērtēs šo tiesību aktu atbilstību, lietderību, efektivitāti, saskaņotību un ES pievienoto vērtību. Neskarot šīs atbilstības pārbaudes rezultātus, Komisija uzskata, ka ES darbības ar mērķi aizsargāt cilvēku veselību no gaisa piesārņojuma ir bijušas (vismaz daļēji) efektīvas.

84. Dokumentā COM(2018) 330 ir sniegts Komisijas skatījums uz Gaisa kvalitātes direktīvas ieviešanu un izpildi.

Attiecībā uz atsevišķiem gaisa kvalitātes standartiem, kas attiecas uz dažiem piesārņotājiem (piemēram, slāpekļa dioksīda gada robežlielumu), direktīva atbilst PVO pierādījumiem par ietekmi uz cilvēku veselību.

85. ES gaisa kvalitātes standarti patiešām ir mazāk stingri nekā PVO Gaisa kvalitātes pamatnostādnes, kas ieteiktas attiecībā uz vairākiem piesārņotājiem. Tomēr jānorāda, ka robežlielumi un pamatnostādnēs noteiktās vērtības atšķiras to juridiskās un politiskās ietekmes ziņā.

ES tīra gaisa politika vispārīgi un Gaisa kvalitātes direktīva jo īpaši pamatojas uz attiecīgu gaisa kvalitātes mērķu izvirzīšanu, *“ievērojot atbilstīgus Pasaules Veselības organizācijas standartus, pamatnostādnes un programmas”*.

87. Patlaban Komisija veic gaisa kvalitātes direktīvu atbilstības pārbaudi, kuras ietvaros tā izvērtēs šo tiesību aktu atbilstību, lietderību, efektivitāti, saskaņotību un ES pievienoto vērtību, tostarp saistībā ar monitoringa prasībām.

88. Komisija piekrīt, ka gaisa kvalitātes uzlabošanas plānos (GKUP) paredzētie pasākumi bieži vien ir slikti mērķorientēti, un attiecīgi ir veikusi izpildes panākšanas darbības.

1. ieteikums. Uzlabot Komisijas īstenoto pasākumu efektivitāti

a) **Komisija piekrīt šim ieteikumam.**

b) **Komisija piekrīt šim ieteikumam.**

Komisija ir izteikusi piezīmes par izpildes panākšanas darbībām dokumentā COM(2018) 330 un turpinās aktīvi pārvaldīt katru pienākumu neizpildes procedūras posmu.

c) **Komisija daļēji piekrīt šim ieteikumam.**

Komisija turpinās analizēt iekšējo ES pārrobežu dimensiju, piemēram, sagatavojot regulārus tīra gaisa pārskata ziņojumus, kā paredzēts Direktīvā 2016/2284.

Komisija var tikai palīdzēt dalībvalstīm to iespēju ietvaros, kas sniegtas direktīvas 25. pantā, kurā teikts:

“1. Ja trauksmes līmeņa, robežlieluma vai mērķlieluma un attiecīgu pielaišanas robežu vai ilgtermiņa mērķu pārsniegums ir saistīts ar piesārņojošo vielu un to prekursoru pārrobežu pārnesei ievērojamā apjomā, attiecīgās dalībvalstis sadarbojas un vajadzības gadījumā [...] rīkojas kopīgi, piemēram, izstrādā kopējus vai saskaņotus gaisa kvalitātes uzlabošanas plānus [...].”

2. Komisiju uzaicina būt klāt un piedalīties visos 1. punktā minētajos sadarbības pasākumos. [...].”

90. Skatīt iepriekšējās piezīmes par iepriekš minētajiem secinājumiem.

2. ieteikums. Vērienīgi pārskatīt Gaisa kvalitātes direktīvu

Komisija pievērsīs īpašu uzmanību šiem ieteikumiem Gaisa kvalitātes direktīvas atbilstības pārbaudē 2019. gadā un turpmākajos gados.

a) **Komisija piekrīt šim ieteikumam.**

b) **Komisija daļēji piekrīt šim ieteikumam.**

Komisija norāda, ka saskaņā ar direktīvu GKUP ir jābūt vēršiem uz rezultātu (t. i., jānodrošina, lai pārsnieguma periodi būtu pēc iespējas īsāki) un jāatbilst direktīvas XV pielikuma noteikumiem.

c) **Komisija piekrīt šim ieteikumam.**

d) **Komisija piekrīt šim ieteikumam.**

Komisija ņem vērā šo ieteikumu un pievērsīs šim jautājumam īpašu uzmanību pašreizējā atbilstības pārbaudē.

e) **Komisija piekrīt šim ieteikumam.**

Komisija piekrīt tam, ka laikus pieejami dati ir svarīgi. Vairums dalībvalstu ziņo saskaņā ar Īstenošanas lēmuma 2011/850/EK noteikumiem (tostarp tiem, kas attiecas uz jaunākajiem datiem). Tā kā e-ziņošanas procedūras tagad ir labi pārbaudītas, Komisija saskata iespēju atļaut paziņot datus agrāk.

f) **Komisija piekrīt šim ieteikumam.**

91. Eiropas Komisija pieliek ievērojamas pūles, lai samazinātu gaisa piesārņotāju emisijas.

Mērķis panākt mazemisiju mobilitāti, piemēram, ir iestrādāts ES pamatstratēģijās transporta jomā.

Pamatojoties uz 2016. gada Mazemisiju mobilitātes stratēģiju, 2017.–2018. gadā tika pieņemti trīs mobilitātes tiesību aktu kopumi. Tie ietver iniciatīvas, kas veicina tīru mobilitāti un ietver pāreju uz principu “lietotājs un piesārņotājs maksā”.

Attiecībā uz enerģētikas politiku Ekodizaina regulā un Energomarķējuma regulā ir panākts labs kompromiss starp gaisa piesārņojuma samazināšanu un patērētāju un Eiropas rūpniecības aizsardzību.

92. Eiropas Komisijas ierosinātā daudzgadu finanšu shēma 2021.–2027. gadam aizvien atbalstīs gaisa kvalitātes uzlabošanas pasākumus, tostarp arī ar mērķrādītāju 25 % ES izdevumu orientēt uz klimatiskiem mērķiem un spēcīgāku programmu *LIFE*, kas atbalstīs arī pasākumus, kuri veicinās tīru enerģiju, energoefektivitāti un reformētu kopējo lauksaimniecības politiku.

Komisija atsaucas arī uz savu atbildi uz 68. punktu.

3. ieteikums. Gaisa kvalitātes jautājumu noteikt par prioritāti un integrēt ES politikas jomās

a) **Komisija piekrīt šim ieteikumam.**

Komisija pievērsīs šim jautājumam īpašu uzmanību pašreizējā Gaisa kvalitātes direktīvas atbilstības pārbaudē.

b) **Komisija piekrīt šim ieteikumam.**

Pamatojoties uz ziņošanas noteikumu (11. pantu) Direktīvā par valstīm noteikto maksimāli pieļaujamo emisiju (ES) 2016/2284 un pabeigtu pētījumu par izsekošanas metodēm, Komisijas dienesti gatavojas šā jautājuma risināšanai.

4. ieteikums. Uzlabot sabiedrības izpratni un informētību

Komisija piekrīt šiem ieteikumiem.

Komisijai būs jāseko līdzī visam turpmāk minētajam, kas attiecīgi skar dalībvalstis un Eiropas Vides aģentūru.

Dažos pēdējos gados Eiropas Komisijas, Eiropas Vides Aģentūras, kā arī valstu, reģionālo un vietējo iestāžu sniegtās gaisa kvalitātes informācijas kvantitāte un kvalitāte ir jau ievērojami uzlabojusies.

Notikums	Datums
Revīzijas plāna pieņemšana / revīzijas sākums	26.4.2017
Ziņojuma projekta oficiāla nosūtīšana Komisijai (vai citai revidējamai vienībai)	23.5.2018
Galīgā ziņojuma pieņemšana pēc pretrunu procedūras	11.7.2018
Komisijas (vai citas revidējamās vienības) oficiālās atbildes saņemtas visās valodās	8.8.2018

PDF ISBN 978-92-847-0613-6 doi:10.2865/827904 QJ-AB-18-019-LV-N

HTML ISBN 978-92-847-0624-2 doi:10.2865/367100 QJ-AB-18-019-LV-Q

Gaisa piesārņojums nodara lielu kaitējumu Eiropas iedzīvotāju veselībai. Katru gadu aptuveni 400 000 cilvēku mirst priekšlaicīgā nāvē, kuru izraisa pārmērīgs gaisa piesārņojums ar putekļu daļiņām, slāpekļa dioksīdu un ozonu. Gandrīz 30 gadus Eiropas Savienībā ir spēkā tiesību akti par tīru gaisu. Tajos noteiktas gaisa piesārņotāju koncentrācijas robežvērtības. Tomēr slikta gaisa kvalitāte joprojām ir ikdienas parādība lielākajā daļā ES dalībvalstu un daudzās Eiropas pilsētās. Mēs konstatējam, ka Eiropas iedzīvotāji joprojām elpo piesārņotu gaisu galvenokārt tāpēc, ka tiesību akti ir pielaidīgi un politika tiek kūtri īstenota. Mūsu ieteikumu mērķis ir stiprināt Gaisa kvalitātes direktīvu un veicināt Eiropas Komisijas un dalībvalstu efektīvāku rīcību, tostarp labāku politikas koordinēšanu un sabiedrības informēšanu.

EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA

Publikāciju birojs

EIROPAS REVĪZIJAS PALĀTA
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUXEMBOURG

Tālrunis: +352 4398-1

Uzziņām: eca.europa.eu/lv/Pages/ContactForm.aspx
Timekļa vietne: eca.europa.eu
Twitter: @EUAuditors

© Eiropas Savienība, 2018

Lai izmantotu vai reproducētu fotoattēlus vai citus materiālus, uz kuriem neattiecas Eiropas Savienības autortiesības, atļauja jālūdz tieši autortiesību īpašniekam.